

Problems of PhD Students in Educational Sciences Department and Their Suggestions for Solutions

Onur BALI

İnönü University

Burhanettin DÖNMEZ

İnönü University

Abstract:

The purpose of this research is to determine the problems and suggestions of PhD students at İnönü University Educational Sciences Department during their PhD education. Study group consists of 22 PhD students studying in the Educational Sciences Department of İnönü University Institute of Educational Sciences. Of the purposive sampling techniques, maximum variation sampling was used in order to determine the study group. Research data were gathered with interviews and analysed with content analysis method. According to the research findings, PhD students of Educational Sciences Department has such problems of lack of right to choose the courses, lack of course diversity, courses' being carried out by mostly students, courses' being tiresome with the students' work, lack of right to speak in the supervisor selection process, lack of an education plan for PhD process, wide scope of the proficiency exam, stressful process of proficiency exam, lack of supervisor guidance in the proficiency exam period, determining the thesis subject, difficulty in reaching the necessary sources for the thesis, and getting the data collection permits. Students' suggestions for these problems are increasing the number of elective courses, active participation of both the student and lecturer in the courses, changing the supervisor selection method, determining the scope of the proficiency exam, and getting the necessary resources through the university library.

As a result of these findings, it can be stated that students are experiencing various problems during their doctoral studies and some suggestions are made for both practitioners and researchers.

Keywords: Postgraduate Education, Doctoral Education, Educational Sciences, Doctoral Education Problems, PhD Problems, İnönü University.

İnönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 19, No 3, 2018
pp. 284-309
DOI: 10.17679/inuefd.399079

Received : 26.02.2018
Accepted : 21.11.2018

Suggested Citation

Balı, O. & Dönmez, B. (2018). Problems of PhD students in educational sciences department and their suggestions for solutions, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 19(3), 284-309. DOI: 10.17679/inuefd.399079

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Nowadays, increasing numbers of graduates in undergraduate level, need for more qualified workers in business life, and the people's need of improving themselves are pushing individuals for higher education levels and qualifications. Although personal reasons vary, people are trying to reach the highest level of education within their potential. This highest level of education is the post-graduate education and doctorate level in higher education.

The post-graduate education is a process in which individuals with learning and researching potential join voluntarily (Kutluca Canbulat & Çakmak, 2007). Although there is no legal obligation that requires the participation of the individuals in the post-graduate education level, as in the undergraduate education, today it becomes a necessity of the life. In this process, individuals are expected to do research, follow academic studies and produce original works.

Every system containing the human element can encounter some problems in time. As the nature of education, especially when the high level of human interaction was taken into consideration, it is inevitable to experience some problems in the higher education, the top of the education system. In addition, it could be thought that the rapid quantitative increase experienced in higher education in recent years may be the cause of some problems and deficiencies within the system. But at this point the important point is to identify and eliminate existing problems and deficiencies and increase the quality of the educational process. It should not be forgotten that the qualified human resources of future can only be achieved by qualified training. When the doctoral education that trains the future candidates of academic staff is considered, elimination of problems and deficiencies in doctoral education will increase the quality of this process and in the long term will indirectly affect the quality of the whole higher education system.

So far, various studies have been made to determine the problems encountered in doctoral education and to find solutions to these problems (Ezebilo, 2012; İpek Akbulut, Şahin & Çepni, 2013; Karaman & Bakırcı, 2010; Kaya, Sezgin & Kaycar, 2005; Korkut, Muştan & Yalçınkaya, 1999; Kurnaz & Alev, 2009; Meydan, 1994; Nayır, 2011; Pyhältö, Toom, Stubb & Lonka, 2012; Sayan & Aksu, 2015; Van Hout, 1991). It can be said that during their PhD, students have encountered many problems. These problems and difficulties encountered in the PhD process affect students' completion of their education successfully, causing some to leave their PhD, and many to complete their PhD by exceeding the normal length of it.

Purpose

In this study, determining the problems experienced by the PhD students at İnönü University Educational Sciences Department is the first step in terms of improving the quality of both PhD students and the educational process. Determining the students' solutions to the problems will reveal the students' perspective and produce solution alternatives for the problems in the process.

In this context, the purpose of this research is to determine the problems and suggestions of PhD students at İnönü University Educational Sciences Department during their PhD education.

Method

The research was designed and carried out in phenomenological method of the quantitative research methods. Of the purposive sampling techniques, maximum variation sampling was used in order to determine the study group. Study group consists of 22 PhD students studying in the Educational Sciences Department of İnönü University Institute of Educational Sciences. 11 of the students are from the field of Educational Management and Supervision, 7 from Guidance and Psychological Counselling and 4 from Curriculum and Instruction. Among the 22 students 8 of the students are in the course period, 5 of them in the proficiency exam period and 9 of them in the doctoral thesis period. Research data were gathered with interviews and analyzed with content analysis method.

Findings

Problems encountered in the course period are categorized as course related (f=70), supervisor related (f=7), seminar related (f=12), instructor related problems (f=7) and other problems (f=6). Also one student has stated that he/she didn't encounter any problems in the course period. Problems encountered in the proficiency exam period are categorized as preparation process problems (f=26) and exam related problems (f=12). Also one student has stated that he/she didn't encounter any problems in the proficiency exam period. Problems encountered in the thesis period are categorized as supervisor related problems (f=2), writing process problems (f=7), application problems (f=4), thesis defense problems (f=1) and other problems (f=2). Also one student has stated that he/she didn't encounter any problems in the thesis period. Students' suggestions for the problems in course period are categorized as suggestions for course related problems (f=64), supervisor related problems (f=6), seminar related problems (f=6), instructor related problems (f=5), and other problems (f=7). Students' suggestions for the problems in the proficiency exam period are categorized as solutions for the preparation process (f=12) and exam related problems (f=12). Students' suggestions for the problems in thesis period are categorized as suggestions for determining the thesis subject (f=3), planning the meetings (f=2), deciding the thesis defense jury (f=2), problems about writing the thesis (f=1), data collection (f=2), and other problems (f=1).

Discussion & Conclusion

It was concluded that PhD students in the department of Educational Sciences of İnönü University are having some problems in both course, proficiency exam, and thesis period. These problems may result from the student, lecturers, supervisor, course content, institute regulations, and students' work life. Problems encountered during the PhD education effects both the quality of the education and the students' motivation towards the PhD education. Also students' have some suggestions for these problems. However, it is necessary to express that although not every student suggestion is easily applicable, any improvement that will be made to eliminate the existing problems will be beneficial for both students and process's quality.

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Öğrencilerinin Karşılaştıkları Problemler ve Çözüm Önerileri

Onur BALI

İnönü Üniversitesi

Burhanettin DÖNMEZ

İnönü Üniversitesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalındaki doktora öğrencilerinin, doktora eğitimi süresince karşılaştıkları problemleri ve öğrencilerin çözüm önerilerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında öğrenim görmekte olan 22 doktora öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşme tekniği kullanılarak toplanmış ve içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre Eğitim Bilimleri Bölümü doktora öğrencilerinin; ders seçiminde tercih haklarının olmaması, ders çeşitliliğinin yetersiz olması, derslerin çoğunlukla öğrenciler tarafından yürütülmesi, derslerin iş hayatı ile birlikte yorucu olması, danışman seçim sürecinde söz hakkı olmaması, genel bir eğitim planının olmaması, yeterlik sınav alanının çok geniş olması, yeterlik döneminin stresli olması, yeterlik döneminde danışman yönlendirmesinin eksikliği, tez konusu belirleme, tez için ihtiyaç duyulan kaynaklara ulaşamama ve uygulama izin sürecinin uzun sürmesi gibi konularda problemler yaşadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin bu problemlere ilişkin önerilerinin ise seçmeli ders sayısının artırılması, derslerde hem öğretim üyeleri hem de öğrencilerin aktif olması, danışman seçim yönteminin değiştirilmesi, yeterlik sınav kapsamının belirlenmesi, tez döneminde ihtiyaç duyulan kaynakların kütüphane tarafından temin edilmesi olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin doktora eğitimi sürecince çeşitli sorunlar yaşadığı sonucuna ulaşılmış ve hem uygulayıcılar hem de araştırmacılar için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Lisansüstü Eğitim, Doktora Eğitimi, Eğitim Bilimleri, Doktora Eğitimi Problemleri, İnönü Üniversitesi.

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 19, Sayı 3, 2018
ss. 284-309
DOI: 10.17679/inuefd.399079

Gönderim Tarihi : 26.02.2018
Kabul Tarihi : 21.11.2018

Önerilen Atıf

Balı, O. & Dönmez, B. (2018). Eğitim bilimleri anabilim dalı doktora öğrencilerinin karşılaştıkları problemler ve çözüm önerileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 284-309. DOI: 10.17679/inuefd.399079

GİRİŞ

Ülkemizde lisans düzeyindeki mezunların sayısının artması, iş hayatında daha nitelikli iş görenlere ihtiyaç duyulması, insanların kendilerini geliştirme ihtiyacı gibi etkenler, bireyleri daha ileri eğitim düzeylerine ve daha üst düzey nitelikler kazanmaya itmektedir. Her ne kadar kişisel sebepleri farklılık gösterse de, günümüzde bireyler imkânları ölçüsünde ulaşabildikleri en üst eğitim seviyesine ulaşmak için çaba göstermektedirler. Bu bağlamda bir ülkede en üst düzeyde eğitim veren kurumlar üniversitelerdir. Türkiye’de üniversitelere ilişkin yasal düzenleme 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yapılmıştır. Söz konusu kanunda en üst düzey eğitim kademesi olan lisansüstü eğitim; “yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlik kademelerini içermektedir” şeklinde ifade edilmektedir (Yükseköğretim Kanunu, 1981).

Lisansüstü eğitim üniversitelerin önemli işlevlerinden biridir. Lisansüstü eğitimin birinci amacı, yükseköğretim kurumları için öğretim üyelerini ve araştırmacıları yetiştirmek; ikinci amacı ise ülkelerin teknolojik, ekonomik ve kültürel sorunlarına yönelik çözümler üretmektir (Ünal ve İter, 2010). Bireylerin eğitim seviyelerinin yükseltilmesi onlara çeşitli şekillerde katkı sağlayabilir. Bununla birlikte toplumun ortalama eğitim seviyesinin yükselmesi ise tüm ülkeye katkı sağlayacaktır. Fakat bu katkının görülebilmesi için eğitimin sadece diploma alıp vermek olarak algılanmaması gerekmektedir. Ancak nitelikli bir eğitim gerçek anlamda bireye ve topluma katkı sağlayabilir. Bu sebeple hem lisansüstünde hem de diğer kademelerde eğitimin, günün gereklerine uygun, nitelikli kurumlar ve kişiler tarafından verilmesi önemlidir. Lisansüstü eğitimin niteliği üniversitenin niteliğini, üniversitenin niteliği ise toplumun niteliğini etkilemektedir (Karaman ve Bakırcı, 2010).

Lisansüstü eğitim, öğrenme ve araştırma potansiyeli bulunan bireylerin, kendi istekleri doğrultusunda katıldıkları bir süreçtir (Kutluca Canbulat ve Çakmak, 2007). Lisans eğitiminde olduğu gibi lisansüstü eğitimde de öğrencilerin bu eğitim kademesine katılımını zorunlu kılan herhangi bir yasal zorunluluk olmamakla birlikte, günümüzde lisansüstü eğitim yaşamın bir zorunluluğu haline gelmiştir. Bu süreçte bireylerin araştırma yapmaları, bilimsel çalışmalarını takip etmeleri ve özgün eserler vermeleri önem taşımaktadır. Lisansüstü eğitimde; lisans eğitimine kıyasla bireye daha kapsamlı bilimsel araştırmalar yapma, karmaşık sorunları çözebilme, mesleki alanlarda uzmanlaşma ve bilgi üretebilme yöntem ve becerisi kazandırılmaya çalışılmaktadır (Karaman ve Bakırcı, 2010). Lisansüstü eğitimde kazandırılmaya çalışılan bu beceriler, bireyin kişisel gelişimini sağlamanın yanında, onu iş hayatında daha avantajlı ve tercih edilen bir konuma getirmektedir.

Yüksek lisans eğitimi ile başlayan lisansüstü eğitim, bireylerin bu eğitimi başarıyla bitirmeleri halinde doktora eğitimi ile devam etmektedir. Ancak doktora eğitimi yüksek lisansın aksine, kişisel gelişim ve iş hayatında yer edinme amacından çok genellikle akademik kariyere sahip olma amacıyla yapılmaktadır. Üniversitelere öğretim üyesi olarak atanabilmenin ön koşulu doktora eğitimini tamamlamış olmaktır. Doktora eğitiminde de bireylerden bağımsız araştırmalar yapmaları, olayları geniş ve derin bir bakış açısı ile inceleyebilmeleri, yorumlamaları ve yeni sentezlere ulaşabilmeleri beklenmektedir (Tuzcu, 2003).

Yükseköğretim Kanununda yüksek lisansa dayalı olarak en az dört yarıyıldan oluştuğu ifade edilen doktora eğitimi, birçok üniversitede ve bilim alanında genellikle dört yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Bu eğitim öncelikle alan derslerinin alındığı ders dönemi ile başlamakta, ders döneminin başarı ile geçilmesinin ardından yeterlik sınavı ile devam etmekte ve doktora alanına ilişkin özgün bir tez çalışmasının hazırlandığı tez dönemi ile son bulmaktadır. Tez çalışmasını hazırlayan ve başarı ile savunan kişi, doktor unvanı ile lisansüstü eğitimi tamamlamaktadır. Doktora eğitimi bireyin katılabileceği en üst düzeydeki öğretim kademesi ve yükseköğretimin son basamağıdır.

Ülkemizde son yıllarda açılan üniversiteler ve lisans düzeyindeki artan öğrenci sayısı, yükseköğretim sistemindeki doktoralı eleman arzını doğrudan etkilemektedir. Bu arzı karşılamak amacı ile lisansüstü eğitim, çeşitli burs ve teşvik programları ile devlet tarafından desteklenmektedir. Ülkemizdeki doktora öğrencisi sayılarına bakıldığında, 2013-2014 öğretim yılında yaklaşık 67 bin kişi doktora eğitimi almakta iken, lisansüstü desteklerinin de bir sonucu olarak 2015-2016 öğretim yılında bu sayı yaklaşık olarak 86 bin kişiye, 2017-2018 öğretim yılında ise 95100 kişiye yükselmiştir (Yüksek Öğretim Kurumu, 2018). Bununla birlikte yükseköğretimde artan eğitim arzını karşılamak amacıyla hala çok sayıda öğretim elemanına ihtiyaç vardır. Dönemin Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK] Başkanı Çetinsaya (2014) tarafından hazırlanan raporda, 2014 yılı itibarıyla 20 bini doktoralı olmak üzere 45 bin öğretim elemanına ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. Fakat bu sayının Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü [OECD] ülkelerinin öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı ortalamasına kıyasla ve gelecek yıllarda öğrenci sayısında herhangi bir artış yaşanmaması varsayımına göre hesaplandığını da belirtmekte fayda vardır. Bunun yanında ülkemizde son yıllarda yükseköğretimde

yaşanan öğrenci sayısındaki artış da göz önünde bulundurulduğunda, öğretim elemanı ihtiyacının daha da fazla olması beklenen bir sonuçtur.

Doktora Eğitimi ve Yaşanan Sorunlar

İnsan ögesini içeren her sistemde zaman içinde birtakım sorunlarla karşılaşılabilir. Bu bağlamda içeriğinde insan olan bir sistemin kusursuz çalışmasını beklememek gerekir. Özellikle insan faktörü göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye eğitim sisteminin en üst noktasında bulunan yükseköğretimde birtakım sorunların yaşanması doğaldır. Özellikle yükseköğretimde yaşanan hızlı niceliksel artışın, sistem içinde birtakım sorunlara ve eksikliklere sebep olduğu düşünülebilir. Fakat bu noktada önemli olan, mevcut sorun ve eksikliklerin tespit edilip giderilmesi ve eğitim sürecinin kalitesinin artırılmasıdır. Zira ihtiyaç duyulan nitelikli insan kaynağının ancak nitelikli bir eğitimle sağlanabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Geleceğin öğretim üyesi adaylarının yetiştirildiği doktora eğitimi özelinde düşünüldüğünde, yaşanan aksaklık ve eksikliklerin giderilmesi bu sürecin kalitesini artırma ve dolaylı yoldan tüm yükseköğretim sisteminin niteliğini olumlu yönde etkileme potansiyeline sahiptir.

Bugüne kadar doktora eğitimde karşılaşılan sorunları belirlemeye ve sorunlara çözüm üretmeye yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Ezebilo, 2012; İpek Akbulut, Şahin ve Çepni, 2013; Karaman ve Bakırcı, 2010; Kaya, Sezgin ve Kaycar, 2005; Korkut, Muştan ve Yalçınkaya, 1999; Kurnaz ve Alev, 2009; Meydan, 1994; Nayır, 2011; Pyhältö, Toom, Stubb ve Lonka, 2012; Sayan ve Aksu, 2015; Van Hout, 1991). Yapılan bu çalışmalar süreç içindeki mevcut sorunların belirlenmesi açısından çeşitli katkılar sağlamıştır. Yapılan bu araştırmalarda farklı özelliklere sahip doktora öğrencilerinin sorunları incelenmiş, çalışma gruplarının özelliklerine göre sınıflandırılarak aşağıda açıklanmıştır.

Pyhältö vd. (2012) doktora öğrencilerinin yaşadığı problemleri; doktora sürecine yönelik genel problemler, çalışma alanına özgü problemler, danışman ve akademik çevreyle problemler ve kaynaklara ilişkin problemler olarak sınıflandırmıştır. Bunlara örnek olarak; öğrencilerin akademik yetersizlikleri, çalışma alanındaki diğer akademisyenlerden yeterli destek alamama, öğrenci danışman ilişkilerindeki sıkıntılar ve doktora burslarının yetersizliği gibi konular, öğrencilerin yaşadığı problemlere örnek verilebilir.

Ezebilo (2012) ise çalışmasında, yabancı uyruklu doktora öğrencilerinin kültür şoku ve bilgi kaynaklarına ulaşmada, yerel öğrencilerin ise yetersiz yönlendirme ve danışmanlık konusunda sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Buna ek olarak çalışmaya katılan kadın öğrencilerin araştırma sonuçlarını bilimsel toplantılarda sunma konusunda ve doktora bitirme konusunda güven eksikliği yaşadığı, erkek öğrencilerin ise yönlendirme konusunda sorunlar yaşadığı ifade edilmiştir.

Sayan ve Aksu (2005) akademik personel olmayan lisansüstü öğrencilerinin; çalıştıkları kurumların yöneticileri ile derslere devam konusunda izin almada, danışmanı ile ortak görüşme zamanı bulma konusunda, kongrelere katılım konusunda ve lisansüstü çalışmalara yeterince zaman ayıramama konusunda sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmiştir. Özmen ve Aydın Güç (2013) ise farklı bir kurumda çalışıp doktora eğitimi alan öğrencilerin fazla iş yükü ve akademik çalışmalara zaman ayıramama gibi zorluklarla baş etmek adına genellikle uyku ve özel hayatlarından fedakârlık ettiklerini ifade etmiştir.

Araştırma görevlisi olarak çalışan doktora öğrencilerinin yaşadığı sorunlar ise araştırma süreci, öğretim süreci ve çalışma ortamı ile ilgili problemler olarak gruplandırılabilir (Van Hout, 1991). Tez konusu belirleme, zaman yönetimi, kaynaklar, tez yazımı, danışmanlık süreci, bölüm ile ilişkiler ve yasal statüleri gibi konularda yaşanan sorunlar bu üç kategoride değerlendirilmektedir. Karaman ve Bakırcı (2010) ise, lisansüstü öğrencilerinin çoğunluğunu oluşturan araştırma görevlilerinin çeşitli sorunlar yaşadığını, bu sorunların, araştırma görevlisi olmanın çekiciliğini kaybetmiş olması, araştırma görevlilerinin akademik görevlerin dışındaki işlerde de kullanılması, maddi sorunlar, görev tanımındaki belirsizlikler, kadro statüsündeki belirsizlikler gibi sorunlar olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca maddi sıkıntılar ve araştırma görevlisi kadrolarının iş güvencesi eksikliği, araştırma görevlilerinin üniversiteden ayrılma düşüncelerinin en önemli kaynakları olduğu belirtilmiştir (Korkut vd., 1999).

Araştırma görevlilerinin dışında, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda çok sayıda Milli Eğitim Bakanlığı personeli de lisansüstü eğitim almaktadır. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda lisansüstü eğitim alan öğretmen, okul yöneticisi ve müfettişler ise, derslerin mesai saatleri içinde olmasından dolayı derslere katılamama, derslerde verilen ödevlerin fazla olması ve ödevleri yetiştirememeye, danışmanlara ulaşmakta zorlanma gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Nayır, 2011).

Kaya vd. (2005) ise çalışmasında, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü lisansüstü öğrencilerinin %10'unun ikinci bir tez danışmanı olduğunu, fakat öğrencilerin %35'inin ikinci tez danışmanına ihtiyaç duyduğunu belirtmiş, ikinci bir danışmana ihtiyaç duyan öğrencilerin ise %93'ünün ikinci danışmanının eğitim bilimleri alanından olmasını istediklerini ifade etmiştir. Lisansüstü derslere ilişkin olarak ise, öğrencilerin %51'i lisansüstü dersleri nicelik olarak, %28'i ise nitelik olarak yeterli bulmadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin %85'i lisansüstü derslerin tamamen seçmeli derslerden oluşması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin ders seçimi konusunda yaşadığı sorunları Kurnaz ve Alev (2009) kişisel ve dışsal kaynaklı olmak üzere iki kategoride değerlendirmiştir. Bu iki kategoride ders seçimi sürecinde bilgi eksikliği ve arkadaş etkisinde kalma kişisel problemler, zaman uyumluluğu ise dışsal kaynaklı problemlerden öne çıkarlardır.

İpek Akbulut vd. (2013) ise, doktora öğrencilerinin tez döneminde karşılaştığı sorunları, tez konusu belirleme, kaynak bulma, uygulama ve tez yazım aşamasında karşılaşılan sorunlar olarak ifade etmiştir. Konu belirlerken karşılaşılan zorluklar literatür tarama ve alana hakim olmama; kaynak bulma aşamasında karşılaşılan sorunlar veri tabanlarına ulaşma ve kaynakları ayıklamak; uygulama aşamasında karşılaşılan sorunlar uygulama izni alma, fiziksel sıkıntılar ve uygulama süresi ile ilgili sıkıntılar; yazım aşamasında karşılaşılan zorluklar ise uygun çalışma ortamı bulamama, raporun uzunluğu ve literatüre hakim olamama olarak ifade edilmiştir. Meydan (1994) tarafından yapılan çalışmada da, yüksek lisans ve doktora öğrencileri lisansüstü programı için tanınan süreyi ve tez süresini yetersiz bulduklarını ifade etmiş, sosyal gereksinmelerini ise zaman ve kaynak buldukları ölçüde karşıladıklarını belirtmişlerdir.

Konuya ilişkin yapılan çalışmalarda, doktora sürecinde karşılaşılan sorunlar çeşitli açılardan incelenmiştir. Sorunların kaynağına bakıldığında, doktora öğrencilerinin mesleklerinin çalışma koşulları çeşitli sorunlara sebep olabilmektedir. Doktora eğitimi sırasında farklı bir kurumda çalışan öğrenciler, derslere katılım, derslerin gereklerini yerine getirme ve zaman yönetimi gibi konularda sorunlar yaşamaktadır. Sorunların yaşandığı dönem açısından bakıldığında ise, ders döneminde yaşanan sorunlar derslere ilişkin yeterince bilgilerinin olmaması, derslerin nitelik ve nicelik olarak yetersiz olması, yeterince seçmeli ders olmaması ve kaynaklara erişmede zorluk yaşama gibi sorunlardır. Tez döneminde karşılaşılan sorunlar ise, tez konusu belirlemede zorlanma, kaynak bulamama, uygulama sürecindeki sıkıntılar ve tez danışmanından yeterince destek alamama gibi sorunlardır.

Yapılan çalışmalardan hareketle doktora eğitimi süresince, öğrencilerin pek çok sorunla karşılaştığı söylenebilir. Süreç içinde karşılaşılan bu sıkıntılar, öğrencilerin süreci başarı ile tamamlamalarını etkilemekte, bazılarının doktora eğitimini yarıda bırakmasına, pek çoğunun ise doktora eğitimi için öngörülen süreyi aşarak eğitimi tamamlayabilmesine sebep olmaktadır. Doktora tez sürelerinin uzamasındaki önemli etmenlerden biri de, lisansüstü eğitimin öğrencilerin, bireysel olarak bir araştırmayı gerçekleştirebilecek yeterlikleri yeterince kazandıramamasıdır (Türkiye Bilimler Akademisi, 2006). Öğrencilerin süreç içinde yaşadıkları bu problemler, doktora eğitimi sonrasında da birey üzerinde etkisini gösterebilmektedir. Bu bağlamda, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda doktora yapan öğrencilerin süreç içinde yaşadığı sorunların belirlenmesi, hem doktora öğrencilerinin hem de eğitim sürecinin niteliğinin iyileştirilmesi açısından ilk adım niteliği taşımaktadır. Öğrencilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenmesi ise, sorunlara öğrencilerin gözünden bakabilmeyi sağlayacak ve süreç içindeki sorunların çözümü konusunda çözüm alternatiflerinin oluşturulmasına olanak sağlayacaktır.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalındaki doktora öğrencilerinin, doktora eğitimi süresince karşılaştıkları problemleri ve öğrencilerin çözüm önerilerini belirlemektir. Bu amaçla araştırma kapsamında şu alt problemlere yanıt aranmıştır.

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalındaki doktora öğrencilerinin;

1. Doktora eğitimi ders döneminde karşılaştıkları problemler nelerdir?
2. Doktora eğitimi ders döneminde karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm önerileri nelerdir?
3. Doktora eğitimi yeterlik sınavı döneminde karşılaştıkları problemler nelerdir?
4. Doktora eğitimi yeterlik sınavı döneminde karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm önerileri nelerdir?
5. Doktora eğitimi tez döneminde karşılaştıkları problemler nelerdir?
6. Doktora eğitimi tez döneminde karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalındaki doktora öğrencilerinin, doktora eğitimi süresince karşılaştıkları problemlerin ve bunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma, nitel araştırma tekniklerinden durum çalışması deseniyle tasarlanmış ve iç içe geçmiş tek durum deseniyle gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırmalar; ilişkilerin, etkinliklerin, durumların ya da materyallerin niteliğinin incelendiği araştırmalardır (Fraenkel ve Wallen, 2006). Nitel araştırmalar, nicel araştırmalara kıyasla incelenen konuya ilişkin daha derinlemesine bilgi sağlarlar (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014).

Durum çalışması deseni ise, bir veya birkaç durumun derinlemesine araştırılmasını amaçlar. Bu desende, bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla incelenir ve söz konusu durumu nasıl etkiledikleri ve ondan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu sebeple, çalışma kapsamında doktora eğitimi süresince yaşanan sorunlara ilişkin bütüncül bir değerlendirme yapmak amaçlandığından nitel araştırma tekniklerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır.

Durum çalışmalarında genellikle tercih edilen dört durum çalışması deseni bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Bunlar; bütüncül tek durum deseni, bütüncül çoklu durum deseni, iç içe geçmiş tek durum deseni ve iç içe geçmiş çoklu durum deseni (Yin, 2003: s. 40). Bu noktada durum çalışmalarında desene karar verilmesinde araştırmanın konusu, amacı ve alt problemleri önemli unsurlardır. Zira araştırılmak istenen konunun hangi bağlamda ve nasıl ele alınacağı bunlarla yakından ilişkilidir. Bu desenler bağlamında tek durum desenleri, araştırılacak konu tek bir durum (single case) ve tek bir bağlam kapsamında ele alınması gerektiği ve çalışma sonunda tek bir durum (single case) olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kullanılmaya uygun iken, çoklu durum desenleri ise çalışılacak konunun birden fazla durum (multiple case) kapsamında ve farklı bağlamlarda değerlendirilmesi gerektiğinde kullanılmaya uygundur. Desenin bütüncül veya içi içe olması ise, çalışılacak konunun tek bir analiz birimi / düzeyi kullanılarak inceleneceğini veya farklı analiz birimlerinde / düzeylerinde iç içe geçmiş olarak inceleneceğini ifade eder (Yin, 2003).

Bu bağlamda bu araştırmada, çalışmanın konusu olan Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı doktora öğrencilerinin problemleri, farklı farklı durumlar (farklı üniversitelerdeki Eğitim Bilimleri Anabilim Dalları) bağlamında değil sadece İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı bağlamında tek bir durum (case) olarak incelendiği ve bununla birlikte konunun tek bir durum (case) ve bağlam içerisinde fakat farklı düzeylerde (ders, yeterlik ve tez dönemi) ele alınması ihtiyacı olduğu için çalışma iç içe geçmiş tek durum deseniyle tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Bu sayede araştırmada, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı bağlamında olmak üzere farklı aşamalarda doktora öğrencilerinin yaşadığı problemler ve çözüm önerileri tek bir durum (case) kapsamında fakat farklı düzeylerde derinlemesine analiz edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında 2016-2017 öğretim yılı güz döneminde öğrenim görmekte olan 22 doktora öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme yöntemleri tercih edilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile çalışılan problemle ilgili olabilecek bireylerin çeşitliliği maksimum derecede yansıtılır ve diğer örnekleme yöntemlerine kıyasla daha zengin verilere ulaşılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu doğrultuda veri çeşitliliğini sağlamak amacıyla, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı bünyesinde doktora programı bulunan üç bilim dalından da (EY, EPÖ, RPD) farklı dönemlerdeki doktora öğrencileri araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışma grubunda belirlenen ölçüt ise, doktora öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin görüş belirtebilecek yeterli yaşantıya sahip olmaları amacıyla, doktora eğitiminde en az bir dönemi tamamlamış olmalarıdır. Araştırmanın çalışma grubuna ilişkin detaylı bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1
Araştırmanın Çalışma Grubu

Katılımcı	Bilim Dalı	Öğrenim Dönemi	Yüksek Lisans Mezuniyeti	Mesleği	İkamet Ettiği Şehir
Y1	EY	Ders	İnönü Ü.	Öğretim E.	Malatya
Y2	EY	Ders	Diğer	Öğretim E.	Diğer
Y3	EY	Ders	Diğer	Öğretim E.	Diğer
Y4	EY	Yeterlik	İnönü Ü.	Öğretim E.	Diğer
Y5	EY	Yeterlik	Diğer	Öğretmen	Diğer
Y6	EY	Yeterlik	Diğer	Öğretmen	Diğer
Y7	EY	Tez	İnönü Ü.	Öğretim E.	Malatya
Y8	EY	Tez	İnönü Ü.	Öğretmen	Malatya
Y9	EY	Tez	Diğer	Öğretim E.	Diğer
Y10	EY	Tez	Diğer	Öğretmen	Malatya
Y11	EY	Tez	İnönü Ü.	Öğretim E.	Malatya
R1	RPD	Ders	İnönü Ü.	Öğretim E.	Malatya
R2	RPD	Ders	İnönü Ü.	Öğretim E.	Diğer
R3	RPD	Ders	Diğer	Öğretim E.	Diğer
R4	RPD	Ders	İnönü Ü.	Öğretim E.	Malatya
R5	RPD	Yeterlik	İnönü Ü.	Öğretmen	Diğer
R6	RPD	Tez	İnönü Ü.	Öğretim E.	Diğer
R7	RPD	Tez	Diğer	Öğretmen	Malatya
P1	EPÖ	Ders	Diğer	Öğretmen	Malatya
P2	EPÖ	Yeterlik	Diğer	Öğretim E.	Malatya
P3	EPÖ	Tez	İnönü Ü.	Öğretmen	Malatya
P4	EPÖ	Tez	İnönü Ü.	Öğretmen	Malatya

Tablo 1’de görüldüğü gibi, tablo ve metinlerin okunmasını kolaylaştırması amacıyla katılımcılar, öğrenim gördükleri bilim dallarının baş harfleri ile kodlanmıştır.

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında aktif ve kayıtlı toplam 66 doktora öğrencisi (Eğitim Yönetimi [EY] 35 öğrenci, Eğitim Programları ve Öğretim [EPÖ] 16 öğrenci, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık [RPD] 15 öğrenci) bulunmaktadır. Bu öğrencilerden 13’ü (EY 5 öğrenci, EPÖ 2 öğrenci, RPD 6 öğrenci) 2016-2017 öğretim yılı güz döneminde programa kayıt olmuş olup doktora eğitiminin birinci döneminde. Doktora eğitiminin henüz birinci döneminde olan bu öğrenciler, sürece ilişkin yeterince yaşantılarının olmaması düşüncesiyle araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir. Geriye kalan 53 doktora öğrencisinden ise çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 22 öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Araştırmanın tüm alt problemlerine yönelik detaylı ve güncel verilere ulaşabilmek amacıyla; doktora eğitiminde ders döneminin, yeterlik döneminin ve tez döneminin sonuna yaklaşmış ya da bu dönemleri henüz bitirmiş kişilerin araştırmanın çalışma grubuna dâhil edilmesine önem verilmiştir. Yapılan bu seçimde, her katılımcının içinde olduğu ya da henüz geride bıraktığı döneme ilişkin daha sağlıklı, detaylı ve güncel bilgiler verebileceği düşüncesi etkili olmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formu oluşturulurken alanyazındaki benzer çalışmalar incelendikten sonra araştırmanın amaçları doğrultusunda görüşme soruları belirlenmiştir. Görüşme soruları Eğitim Yönetimi alanından bir öğretim üyesi ve iki araştırma görevlisi tarafından kapsam, dil ve anlaşılabilirlik açısından kontrol edilmiştir. Çalışmanın pilot uygulaması İnönü Üniversitesi Eğitim Yönetimi alanında tez döneminde bir doktora öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir.

Verilerin toplanması sürecinde öncelikle yüz yüze görüşme yöntemi (12 katılımcı) tercih edilmiş; ulaşım, zaman ve katılımcı tercihi gibi kısıtlardan dolayı bunun mümkün olmadığı durumlarda, görüşme formunda yer alan soruların internet ortamında (formlar ve çevrimiçi konuşma aracılığıyla) sorulmasıyla da (10 katılımcı) veriler toplanmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmeler katılımcıların ya da araştırmacının ofisinde gerçekleşmiş, yüz yüze görüşmeler sırasında katılımcıların rahatlığını sağlamak amacıyla ses kaydı yapılmamış, araştırmacı görüşme sırasında kâğıt ve bilgisayar ortamında notlar alarak verileri kaydetmiştir. Araştırma verilerinin toplanması sürecinde, her katılımcıya tamamladığı ve içinde bulunduğu döneme ilişkin sorular sorulmuş, katılımcılara henüz başlamadığı bir doktora dönemine ilişkin soru yöneltilmemiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri içerik analizi yöntemi kullanarak analiz edilmiştir. Bu yöntemde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu yöntemde öncelikle toplanan verilerin kavramsallaştırılması, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve verileri açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259). Bu çerçevede, öncelikle araştırma verilerinin tamamı bilgisayar ortamına aktarılmış, yazım ve dilbilgisi açısından kontrol edilmiş ve cümlelerin anlamını değiştirmeyecek şekilde yazım ve dilbilgisi hataları düzeltilmiştir. Ardından verilerden kodlar çıkarılarak ve kodların sıklıkları belirlenerek temalar oluşturulmuş ve oluşturulan temalar tablolaraştırılarak ve katılımcılardan doğrudan alıntılar yardımıyla sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla;

- Farklı özelliklere sahip (bilim dalı, öğrenim dönemi, mesleği, ikamet yeri) katılımcılar araştırmanın çalışma grubuna dâhil edilerek çalışma grubunun çeşitliliği sağlanmıştır (İç geçerlik-çeşitleme).
- Görüşme formunun hazırlanma sürecine İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünden bir öğretim üyesi ve iki araştırma görevlisinden uzman görüşü alınmıştır (Kapsam geçerliği).
- Her görüşme sorusundan sonra ve görüşmenin sonunda elde edilen bilgiler katılımcılara sunulmuş ve oluşabilecek eksiklik ve yanlışlıklara karşı teyit ettirilmiştir (İç geçerlik-katılımcı teyidi).
- Verilerin analizinde oluşturulan kodlar, kategoriler ve temalar İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünden bir öğretim üyesi tarafından kontrol edilmiş ve kodların ikinci bir kişi tarafından da benzer şekilde temalandırılabilceği teyit edilmiştir (İç güvenirlilik-tutarlık).
- Araştırma örnekleme, başka çalışma ve örneklerle karşılaştırma yapılabilecek düzeyde özellikleri açısından detaylı olarak tanımlanmıştır (Dış geçerlik-ayrıntılı betimleme).

BULGULAR

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi "İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalındaki doktora öğrencilerinin, doktora eğitimi ders döneminde karşılaştıkları problemler nelerdir" şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt probleme ilişkin toplanan verilerden elde edilen bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Katılımcıların Ders Döneminde Karşılaştıkları Problemler

Temalar	Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar	n
Derslere İlişkin Problemler	Ders Sayısı	Çeşitliliğin yetersizliği / sayısının azlığı	P3, R1, R3, Y2, Y3, Y11	17
		Seçmeli derslerin yetersizliği / olmaması	R6, R7, Y2, Y4, Y6, Y8	
		Fazla olması	P2, R1, Y3	
		Derslerin her dönem açılmaması	Y10, Y11	
	Ders İşlenişi	Öğrenciler tarafından yürütülmesi	P1, P2, P3, Y11	13
		Düşük öğretim elemanı katkısı	P3, Y11	
		Plansızlık ve zaman yönetimi sorunu	P2, Y4	
		Somut örneklerin yetersizliği	P2	
		Sunuların özensizliği (K/Y)	P3	
		Ödevlerin öğretici olmaması	Y1	
		Sadece yüz yüze yapılması	R4	
	Hepsinin birbirine benzemesi	Y1		
	Derslere Devam	İş hayatı ile yorucu olması	P2, Y1, Y3, Y5	13
		Ulaşım sorunu	P2, R3, R4, Y9	
İzin alma sorunu		P3, Y5		
Ekonomik sorun		P2, R3		
Ders Seçimi	Altan alınan derste devam zorunluluğu	Y11	9	
	Tercih hakkının olmaması	R1, R6, Y1, Y7, Y10, Y11		
Ders Değerlendirmesi	Bilim dalı dışından seçememe	Y1, Y8, Y11	8	
	Kriterlerin ders içeriği ile ilgisizliği	Y2, Y4, Y9		
	Sınavlara hazırlığın yorucu olması	P1, Y2		
Ders İçeriği	Objektif olmaması	R3, Y10	7	
	Kriterlerin belli olmaması	Y3		
	Niteliğinin düşüklüğü	P2, P4, Y1		
Ders Kitapları	Öğrenci ihtiyacına yönelik olmaması	Y1, Y8, Y11	2	
	Alana dağılımı dengesizliği	P2		
Ders Programı	Niteliğinin düşük olması (TR)	P2	1	
Danışmana İlişkin Problemler	Yabancı kaynak teşvik edilmemesi	P2	5	
	3 güne yayılması	P2		
Danışman Seçimi	Seçim süreci / yöntemi yanlışlığı	Y1, Y3, Y10, Y11	3	
	Öğretim üyelerine ilişkin bilgi eksikliği	P2		
Danışman Desteği	Yetersiz / Az olması	P2, Y4, Y11	4	
	Fazla detaylı olması	P1		
Seminere İlişkin Problemler	Seminer Sunumu	İkram konusu	P2	3
		Olumsuz kişisel ilişkilerin yansımaları	Y1	
		İzleyicilere söz hakkı verilmemesi	P1	
	Seminer Sayısı	Fazla / yorucu olması	P1, P2, Y3	2
	Seminer Formatı	Ortak formatın olmaması	P2, Y3	1
Seminer Dönemi	Döneminin yanlışlığı (2. ve 3. dönem)	R3	1	
Seminer Değerlendirmesi	Objektif olmaması	Y3	1	
Öğretim Üyelerine İlişkin Problemler	Bilgi / Yeterlik	Dar bir alanda uzmanlaşma	P2, R1	4
		Öğrenciyi yönlendirmede yetersizlik	Y1	
	Bilgilerini güncellememesi	Y7		
Diğer	Diğer	Sayısı yetersiz	R1	3
		Web sayfalarındaki bilgilerin eksikliği	P2	
		Öğrencilere karşı olumsuz tutumu	P3	
Diğer Problemler	Bilimsel Toplantılara Katılım	Ödenek sorunu	P3	2
		İzin sorunu	P3	
	Yönlendirme	Genel eğitim planının olmaması	P2, R4	2
	Otomasyon	Kayıtlarda sorun çıkması	P2	1
Yasal Konular	Üniversitelerarası standart eksikliği	R3	1	
Problem Yok	Problem yok		R5	1

Tablo 2'de görüldüğü gibi, öğrencilerin ders dönemine ilişkin karşılaştığı problemler beş tema altında toplanmıştır. Bunlar; derslere ilişkin problemler, danışmana ilişkin problemler, seminere ilişkin problemler, öğretim üyelerine ilişkin problemler ve diğer problemlerdir. Ayrıca ders döneminde hiçbir problemle karşılaşmadığını ifade eden bir katılımcı da bulunmaktadır. Bu temalardan derslere ilişkin problemler teması

katılımcıların en çok problemi (n=70) ifade ettiği, diğer problemler teması ise en az problemi (n=6) ifade ettiği temadır.

Derslere ilişkin problemler

Katılımcıların derslere ilişkin ifade ettikleri problemler derslerin seçimine, sayısına, içeriğine, işlenişine, programına, kitaplarına, değerlendirmesine ve derse katılıma ilişkin problemlerdir. Derslerin sayısı kategorisine ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Ders çeşitliliğinin yeterli olduğunu söyleyemem. Bu bölümdeki öğretim elemanlarından kaynaklı olabilir." (P3)

"11 ders var doktora boyunca ve bu ders sayısının fazla olduğunu düşünüyorum." (R1)

"Ders çeşitliliğinin arttırılması gerektiğini düşünüyorum. Bazen istemediğimiz dersleri almak zorunda kalabiliyoruz." (R3)

"Doktora düzeyinde kişisel gelişimimi daha iyi sağlayabileceğim dersler olabilirdi." (Y8)

"Güz döneminde kaldığım bir dersten bir yıl uzatmam gerekti. Aldığım ders bir sonraki bahar döneminde açılabilme imkânı olmasına rağmen açılmadığı için bir sene beklemek zorunda kaldım." (Y11)

Derslerin işleniş kategorisine ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Dersin işleniş çoğu zaman öğrenci tarafından yapılmaktadır." (P1)

"Ders döneminde öncelikle derslerin çoğunun sunum şeklinde olduğu, öğretim elemanının çok katkı sunmadığı dersler oluyordu. Özensiz kopyala yapıştır sunuların da pek katkı sağladığını düşünmüyorum." (P3)

"Bazı durumlarda özellikle belirli periyotlarla derslerin Skype üzerinden işlenebilmesinin çağın bir gereği olduğunu düşünüyorum. Bu aynı zamanda fiziksel ve ruhsal yorgunluk ile ekonomik kaybın ve bir akademisyen için en değerli şey olan "zamanın" ziyan olmasını engellemesi açısından önemlidir." (R4)

Derslere devam kategorisine ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Doktora dışında da var olan iş hayatımız göz önüne alınmadığı için ödevler ve ders sorumlulukları sorun oluşturacak boyutlara ulaştı benim için." (Y3)

"MEB'e bağlı bir okulda öğretmenlik yaptığım için ders günlerimde izin almam hususunda bir miktar sorun yaşadım. Bu anlamda çalışma tempom nedeniyle yeterince kitap vb. materyal okuyamadığımı ifade edebilirim." (Y5)

"Bir dersten sınav sonucunda kalmış olmama rağmen bir sonraki dönem tekrar dersin devamını almamız istendi. Lisansta bile devamsızlıktan kalmayan öğrenci sadece sınava giriyor iken, doktora da bu imkân tanınmadı." (Y11)

Derslerin seçimi kategorisine ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Ders seçimi anlamında çok büyük problemlerin olduğunu düşünüyorum, nedeni ise ders çeşitliliğinin olmaması ve var olan derslerin de zorunlu olması." (R1)

"İşin doğrusu doktora da ders seçmiyoruz biz. Belirli hocaların verdiği belirli derslere zorunlu kayıt yaptırıyoruz." (Y1)

"Bizim dönemde dersler seçmeli değildi. Tüm dersler zorunlu olarak alınmaktaydı. Bana göre öğrenci zorunlu derslerle beraber seçmeli ders de almalıydı." (Y7)

"Seçmeli dersleri kendimiz seçmedik. Zorunlu olarak dayatıldı. Her hocadan ders almamız konusunda zorunluluk hissettik." (Y10)

"Enstitü yönetmeliğinde farklı alanlardan ders alma hakkımız olmasına rağmen, ders alma konusunda bölümümüz izin vermiyor. Daha sonra derslerin yarısının seçmeli olması gerektiğinde de zorunlu dersler ikiye bölünerek yine seçmeli ders aldırılmadı." (Y11)

Ders değerlendirmesi kategorisine ilişkin bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

"Öğrenciler hemen her derste yayınlar yapıyor. Artı seminerler ve ders sınavları öğrenciyi gereğinden fazla yıpratıyor." (P1)

"Bazı derslerin değerlendirilmesi dersin içeriği ile alakasız şekilde yapılıyor." (Y2)

"Ders değerlendirmesi çok şeffaf değil, benim algıma göre hoca dersten bırakmak isterse her halükarda bırakır ve buna itiraz etmek doktora sürecinin bitmesi demektir." (Y3)

Ders içeriği kategorisine ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Derslerin içerik olarak niteliği düşüktü, dersleri dolu dolu işleyemedik." (P2)

"Derslerin bir bölümü eğitim yönetimine ilişkin yüksek lisans derslerine çok benziyor. Öyle ki benzer konuların tekrarı derslere istekle katılmayı, ödevleri yapmayı zorlaştırıyor." (Y1)

"Nitel araştırma yöntemleri konusunda eksikim var, bu konuda bir ders alamadık, bu konuda kendimi yetersiz hissediyorum." (Y11)

Ders kitapları kategorisine ilişkin katılımcı görüşü şu şekildedir:

"Bazı derslere ilişkin Türkçe kitaplar anlaşılması zor ve yeterli değil. Derslerde yabancı kaynak neredeyse hiç önerilmedi. Yabancı kaynakları daha sonra okuyunca neyin ne olduğunu anladım." (P2)

Ders programı kategorisine ilişkin katılımcı görüşü şu şekildedir:

"Derslerin Cuma, Cumartesi, Pazar 3 güne yayılması sorun oldu, aileme yeterince zaman ayıramadım. Dışarıdan gelenler için de ciddi bir ekonomik sorun oldu." (P2)

Katılımcıların derslere ilişkin problemler temasında belirttiği problemler çoğunlukla derslerin sayısı, derslerin işlenişi, derslerin seçimi ve derslerin değerlendirmesine ilişkindir. Katılımcı görüşlerine göre katılımcıların; ders çeşitliliğinin yetersiz olması, seçmeli ders sayısının yetersiz olması, bu sebeple ders seçiminde tercih haklarının olmaması, derslerin sadece öğrenciler tarafından yürütülmesi ve öğretim elemanının sürece yeterince katkı sağlamaması ve derslerin değerlendirme kriterlerinin ders içeriği ile uyumlu olmaması gibi problemler yaşadıkları görülmektedir.

Danışmana ilişkin problemler

Katılımcıların danışman öğretim üyesine ilişkin ifade ettiği problemler iki kategori altında toplanmıştır. Bunlar danışman seçimine ilişkin problemler ve danışman desteğine ilişkin problemlerdir. Danışman seçimi kategorisine ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Danışmanları tanımadan danışman seçimi yaptık. Hocaların web sayfalarındaki bilgileri yetersizdi, hocaları tanımak için web sayfalarına girdiğimizde çalışma alanları, yönettiği tezler, yayınları hakkında yeterli bilgi yoktu." (P2)

"Danışman seçimi bölüm tarafından yapılmakta ve öğrencinin fikri hiçbir şekilde önemsenmemektedir." (Y3)

"Danışman seçimi konusunda öğrencinin herhangi bir söz hakkı olmuyor. Genellikle öğrencinin istekleri göz ardı ediliyor. Kimi zaman hocalar takas yoluyla öğrencilerini değiştirirken, bazı öğrenciler bunu istese bile Anabilim Dalı bunu kabul etmiyor." (Y11)

Danışman desteği kategorisine ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Seminer konusunda danışmanım pek fazla yol gösteremedi." (P2)

"Danışmanın süreçteki danışman rolünü pek fazla yerine getirememesi." (Y4)

Katılımcıların danışmana ilişkin problemler temasında belirttiği problemler çoğunlukla danışman seçim süreci ve danışman desteğine ilişkindir. Katılımcı görüşlerine göre, doktora öğrencilerinin danışmanlarından yeterince akademik destek alamadıkları ve doktora sürecinde kendilerini yalnız hissettikleri ve sadece Eğitim Yönetimi Bilim Dalındaki doktora öğrencilerinin danışman seçim süreci ve yöntemini doğru bulmadıkları görülmektedir.

Seminere ilişkin problemler

Katılımcıların seminerlere ilişkin ifade ettiği problemler; seminer sayısı, seminer sunumu, seminer dönemi, seminer formatı ve seminer değerlendirmesi kategorilerinde toplanmıştır. Bu kategorilerden seminer sunumuna ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"... seminer sunumları sırasında öğretim üyeleri arasında üstü kapalı çekişmeler olabiliyor. Bu ifadelerim elbette seminer sürecinin hiç öğretici olmadığı anlamını taşıyor ama sonuç olarak hissedilen olumsuz bir iklim var." (Y1)
"Savunma ve sunumlarda yiyecek ikramı konusu önceden belirlenmeli. Sunum sırasında bununla da uğraşmaya gerek yok." (P2)

Seminer sayısına ilişkin katılımcı görüşü şu şekildedir:

"İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünde dersler 4 yarıylda tamamlanmakta ve iki seminer sunulmakta. Seminerler de tez savunması edasında geçmekte." (P1)

Seminer formatına ilişkin katılımcı görüşü şu şekildedir:

"Ortak bir seminer formatı olmaması problem bence. Daha önceden yapılmış ve beğenilmiş seminerleri bulmada sıkıntı yaşadım." (P2)

Seminerlerin sunulduğu döneme ilişkin katılımcı görüşü şu şekildedir:

"Seminerler 2. ve 3. dönemde var ve bence bunlar 2-4 veya 1-3 olabilir." (R3)

Seminer değerlendirme kategorisine ilişkin katılımcı görüşü şu şekildedir:

"Seminer sunumlarında tarafsız bir değerlendirme yapıldığını düşünmüyorum. Seminerde sunduğum konuyu kongrelerde sunduğumda olumlu tepkiler alabiliyorum fakat seminerde başarısız sayabiliyorum." (Y3)

Katılımcıların seminere ilişkin ifade ettiği problemler ağırlıklı olarak seminer sunumlarına ilişkindir. Katılımcı görüşlerine göre, doktora öğrencilerinin seminer sunumlarının bazen objektif olmaması ve bilim dalları arasında ortak bir seminer formatının olmamasını bir problem olarak gördükleri söylenebilir.

Öğretim üyelerine ilişkin problemler

Katılımcıların öğretim üyelerine yönelik yaşadığı sorunlar, bilgi / yeterlik ve diğer sorunlar olarak sınıflandırılmıştır. Bilgi /yeterlik kategorisine ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Bazı öğretim üyeleri kendi çalışma alanı dışındaki konulara hâkim değil ve yeterliği az" (P2)
"Bazı hocalarımız hala eski bilgileri üzerinden dersini işliyordu, kendini güncellemeyen hocalar vardı." (Y7)

Öğretim üyelerine ilişkin karşılaşılan diğer sorunlar kategorisine ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"... ancak öğretim elemanı sayısının yetersiz olması nedeni ile kendi çalışacağım konuda yeterli öğretim elemanını bulamıyorum." (R1)
"Bu yolun başındaki her insan genellikle büyük bir hevesle (istisnalar vardır tabii) doktora başlıyor, ancak yüksek lisanstan itibaren hocaları tutumları ve ders içerikleri bu hevesi kırabiliyor." (P3)

Katılımcıların öğretim üyelerine ilişkin problem kategorisinde ifade ettiği problemler ise, öğretim üyelerinin yeterliğine ve diğer konulara ilişkindir. Katılımcılar, öğretim üyelerinin dar bir alanda uzmanlaştığını ve bu alan dışındaki konulara hakim olmadığını belirtmiş ve zaman zaman öğretim üyelerinin öğrencilere karşı olumsuz tavrının, öğrencilerin eğitimlerine olan bakış açılarını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

Diğer problemler

Doktora eğitimi ders döneminde karşılaşılan diğer problemlere ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Milli Eğitim personelinin akademik teşvik gibi bir ödeneği yok, bilimsel toplantılara istediğimiz kadar katılmıyoruz. Maddi olarak biraz zorluyor diyebilirim." (P3)
"Seminerlerin ne zaman yapılacağı, yeterliğin ne zaman olacağı, hangi durumların öğrenci açısından sorun yaratacağı gibi bazı konulardaki bilgi eksikliğinin ya da sürece ilişkin genel bir planın olmamasının büyük bir sorun olduğunu düşünüyorum." (R4)

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi "İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalındaki doktora öğrencilerinin, doktora eğitimi ders döneminde karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm önerileri nelerdir" şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt probleme ilişkin toplanan verilerden elde edilen bulgular Tablo 3'de sunulmuştur. Tablo 3'de sunulan tema ve kategoriler, birinci alt problemde oluşturulan sınıflandırma temel alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 3

Katılımcıların Ders Döneminde Karşılaştıkları Problemlere İlişkin Çözüm Önerileri

Temalar	Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar	n			
Derslere İlişkin Çözüm Önerileri	Ders Sayısı	Seçmeli ders sayısı artırılması	R1, R6, R7, Y2, Y3, Y5, Y10	18			
		Ders çeşitliliğinin artırılması	R3, Y2, Y4, Y6				
		Derslerin iki dönemde de açılması	Y10, Y11				
		Azaltılması	P2, R1				
		Diğer üniversitelerle benzerlik sağlanması	P1				
		Üç dönemde tamamlanması	R1				
	Ders İşlenişi	Derslere Devam	Zorunlu ders sayısı azaltılması	Y3	13		
			Uygulamaya ve sorgulamaya dönüklük	P3, Y11			
			Online ders imkânı	R4, Y9			
			Plan dâhilinde olması	Y4, Y7			
			İki tarafın da aktif olması	P1, Y11			
			Ders süresi etkili kullanılması	P2			
			Somut içerik ve örnekler	P2			
			Yabancı kaynaklar kullanımı	P2			
			Kapsamlı okuma listeleri	Y4			
			Güncel araştırma, kaynak, konulara vurgu	Y4			
	Ders Seçimi	Ders İçeriği	Yasal düzenleme ile izin verilmesi	P3, Y4	7		
			Ulaşımın çözümü yok	R2, R3			
			Online ders imkânı	R4, Y9			
			Okul yöneticilerinin kolaylık sağlaması	P3			
			Ekonomik giderlere devlet katkısı (yolluk)	R3			
Çalışanlar için yaz döneminde ders			Y5				
Alttan alınan derste devam istenmemesi			Y11				
Diğer bilim dalları ve üniversite dışından seçim			R3, Y1, Y6, Y8				
Öğrencinin seçim hakkı olması			Y1, Y8, Y10				
Ders Değerlendirmesi			Ders Kitapları	Ölçütlerin ders kazanımları doğrultusunda olması		Y2, Y4	5
	Objektiflik için kurul tarafından yapılması	R3					
	Dış denetim mekanizması	Y9					
	Nesnel, standartlara göre	Y10					
	Ders Programı	Ders İçeriği		Alan dışında da beceriler kazandırma	P2	7	
				Çift ana dal benzeri sistem	P2		
				Alana dağılımda denge	P2		
				Araştırma yöntemleri dersine ağırlık	P3		
				Uygulamaya yönelik olması	P4		
				Bir alanda uzmanlaşmayı sağlaması	R6		
Disiplinler arası çalışma teşvik	Y1						
Danışmana İlişkin Çözüm Önerileri	Ders Programı	Yabancı kaynakların teşviki	P2, Y4	2			
		Derslerin 1 veya 2 günde yapılması	P2				
		Dışarıdan gelen öğrencilere danışma	R2				
		Danışman Seçimi	Danışman Desteği		Akademik kaygıyla, demokratik yöntemle	Y1, Y10, Y11	4
					Öğrencinin söz hakkı olması	Y3	
					Öğrenci için A ve B planları hazırlanması	R4	
					Ders almada danışmanlık yükünü gözetme (PFE, lisans vb.)	Y11	
		Seminerlere İlişkin Çözüm Önerileri	Seminer Dönemi		İzleyici öğrencilere de söz hakkı verilmesi	P1	1
					Bire düşürülmeli	P1, P2	
					Ortak seminer formatı	Y3	
Bir dönem arayla olması (2-4, 1-3)	R3						
Uygulamalı derslerle aynı dönem olmaması	Y2						
Öğretim Üyelerine İlişkin Çözüm Önerileri	Bilgi / Yeterlik			Farklı çalışma alanlarına hâkim olması	R1	2	
		Bilgilerini güncel tutması	Y7				
		Web sayfalarındaki bilgilerin güncellenmesi	P2				
		Teşvik edici ve olumlu tutum	P3				
Diğer Problemlere İlişkin Çözüm Önerileri	Yönlendirme	Sayısının artırılması	R1	3			
		Bilimsel Toplantılara Kat.	Öğretmenlere izin ve ödenek verilmesi		P3		
			Öğrenci için uzun vadeli eğitim planı olmalı		R4, Y11		
			Eğitimin başında, açılacak tüm derslerin belirlenmesi		P2		
Yasal Konular	Yönlendirme	Sürecin tamamı için "doktora tanıtım kitapçığı" hazırlanması	P2	4			
		Üniversiteler arası standartlaşma olmalı	P1, R3				

Tablo 3'te görüldüğü gibi, katılımcıların doktora eğitimi ders döneminde karşılaştıkları sorunlara ilişkin çözüm önerileri birinci alt problem kapsamında oluşturulan temalar temel alınarak beş başlık altında incelenmiştir.

Derslere ilişkin çözüm önerileri

Katılımcılar ders döneminde; derslerin seçimi, derslerin sayısı, derslerin değerlendirmesi ve derslere katılım gibi konularda problemler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu kapsamda katılımcıların ders sayısı konusunda karşılaştıkları problemlere ilişkin farklı çözüm önerileri bulunmaktadır. Bu kapsamda ders sayısının fazla ve yetersiz olduğunu düşünen katılımcıların görüşleri sırasıyla şu şekilde sıralanabilir:

"... alınacak ders sayısı azaltılarak 4. dönem boşaltılarak seminer hazırlama alttan kalan dersi alma yeterliğe hazırlanma olarak değerlendirilip..." (R1)

"Alternatif dersler açılarak öğrencinin farklı konulardaki gelişimine imkân tanınmalı" (Y4)

"Derslerin iki dönemde bir açılmayabilir. Örneğin güz döneminde kalınan bir ders bahar döneminde tekrar açılarak öğrencinin bir sene kaybetmesi engellenebilir." (Y10)

Katılımcıların derslerin işlenişine ilişkin çözüm önerileri hakkındaki görüşleri şu şekilde sıralanabilir:

"Öğretim üyelerinin ders sürelerini etkili kullanması gerekir." (P2)

"Bazı haftalarda dersler bilgisayar üzerinden görüntülü olarak yapılabilir." (Y9)

"Doktora düzeyinde öğrencinin katkısı son derece önemli olmakla birlikte, bu katkı öğrencinin her hafta ders anlatmasıyla değil üretken işler yapması ile sağlanabilir." (Y11)

Katılımcıların derslere devam konusunda yaşadığı problemlere yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri şu şekildedir:

"Öğretmenlere çalıştıkları kurumda destek olunmalı, ders programı gibi basit konularla can sıkıcı durumlar yaşatılmamalı, aksine yardımcı olunmalı. Burada öğretmenler müdürün vicdanına bırakılmamalı, yasadaki boşluk giderilmelidir." (P3)

"Bahsettiğim sorunlara ilişkin çözüm önerim MEB ile bir protokol yapıp gerekli yasal izin sürecinin üniversite garantörlüğünde yürütülmesini öneririm. Diğer taraftan hem çalışıp hem doktora yapan öğretmenler için yaz döneminde ders işlenebilir." (Y5)

"Dersten devamsızlıktan kalmayan öğrenciler sadece dersin değerlendirmesine tabi tutulup, dersin devamını almaması sağlanabilir." (Y11)

Katılımcıların ders seçimi konusunda karşılaştığı problemlere yönelik çözüm önerilerine ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"... bazen istemediğimiz dersleri seçmek durumunda kalabiliyoruz, alternatif olarak başka üniversitelerden de ders seçme imkânı tanınabilir." (R3)

"Seçmeli derslerin sayısı artırılmalı ve zorunlu seçmeli olmaktan çıkarılmalıdır." (Y10)

Bazı katılımcıların ders değerlendirmesi konusunda karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm önerileri şu şekildedir:

"Ders değerlendirmesinde daha objektif olması adına belki bir kurul tarafından değerlendirilmeli dersler. Bu hem doktora devam etmeden geçenlerin önüne bir set çeker hem de kişisel sorunlardan kaynaklı değerlendirmeleri daha aza indirebilir bence." (R3)

"Dersler için daha nesnel bir değerlendirme söz konusu olmalıdır." (Y10)

Katılımcıların derslerin içeriği hakkındaki çözüm önerilerine ilişkin görüşleri şu şekilde sıralanabilir:

"Ders içeriklerinde uygulamaya ağırlık verilmelidir." (P4)

"... aldığım derslerle uzmanlaşmak istediğim konuda aşama aşama ilerleyebilmeliyim." (R6)

"Sanıyorum eğitim yönetimini tam olarak anlayabilmek için belli bir düzeyde disiplinler arası çalışmak, eğitim yönetimi ile ilgili diğer alanlara ait bilgileri de bilmek gerekiyor." (Y1)

Katılımcıların ders kitapları konusunda yaşadığı problemlere yönelik çözüm önerileri şu şekildedir:

"Ders için geneli kapsayıcı nitelikte taslak bir okuma listesinin oluşturulması, yerli ve yabancı makale ve kitapları içeren." (Y4)

Katılımcıların ders programı konusunda yaşadığı problemlere yönelik çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir:

"Şunu söyleyebilirim, derslerin saatleri ve günleri mümkün mertebe farklı şehirlerden gelecek olan öğrencilere danışılarak oluşturulabilir." (R2)

Katılımcıların derslere ilişkin çözüm önerileri temasındaki görüşleri incelendiğinde, katılımcıların sıklıkla seçmeli ders sayısının artırılarak farklı alanlarda uzmanlaşmaya ya da diğer bilim dalları ve üniversite dışındaki da ders seçimine imkân sağlanması şeklindedir.

Danışmana ilişkin çözüm önerileri

Katılımcıların ders döneminde danışmanlara ilişkin yaşadığı problemler danışman seçimi ve danışman desteği olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Katılımcıların danışman seçimi kategorisinde yaşadığı problemlerin çözümüne ilişkin görüşleri şu şekildedir:

"Her öğrencinin çalışma alanına göre danışman seçme hakkı olmalıdır." (Y10)

"Danışman seçim süreci değiştirilmelidir. Bence önce öğrenciden 3 veya 5 tercih alınmalı, daha sonra bu tercihler öğretim üyesi onayına sunulmalıdır. Birinci tercihi olmayan öğrencilere 2. veya 3. tercihi verilmeli, hiçbir tercihi gerçekleşmeyen öğrencilere de kura ya da boştaki öğretim üyelerinin isteği doğrultusunda danışman verilmelidir. Tabi ki öğretim üyelerinin de kontenjanı olmalı ve istekleri dikkate alınmalıdır." (Y11)

Danışman desteği kategorisine ilişkin öğrencilerin çözüm önerileri şu şekildedir:

"Danışman hocanın hangi öğrenci ile çalışacağı kesinleştikten sonra, öğrencinin hangi konularda çalışacağı, seminer tarihleri ve bu seminerlerde sunmayı planladığı çalışmalarını... gibi öğrenci için önemli süreçlerin netleştirilmesi gerekir. İşleyişin aksaması durumunda alternatif bir B planının yer aldığı takvimlerin oluşturulması gerekir." (R4)

"Öğretim üyeleri lisans, formasyon lisansüstü dersler ve diğer işler ile danışmanlığını yaptığı öğrencilerin işlerini dengeli bir şekilde yürütmelidir. Bu aktiviteleri danışmanlığını yaptığı öğrencileri göz önünde bulundurarak üstlenmelidir." (Y11)

Katılımcıların danışmana ilişkin çözüm önerileri temasına ilişkin görüşlerinin ise, danışman seçim sürecinin değiştirilerek akademik kaygıları ön plana alan bir yöntemin belirlenmesi yönündedir.

Seminerlere ilişkin çözüm önerileri

Katılımcıların seminerlere ilişkin yaşadığı problemlere ilişkin çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir:

"2. ve 3. dönemde olan seminerler bence 1-3 ya da 2-4. dönemlerde olmalıdır Bunun nedeni ise uygulamalı ders sayısı fazla olduğu için seminerleri hep ertelemek zorunda kalıyoruz. En azından araya seminerin olmadığı bir dönem bırakılabilir." (R3)

"Seminer yazımında belirsizlikleri önlemek için ortak bir format geliştirilebilir." (Y3)

Katılımcıların seminerlere ilişkin görüşleri ise, iki olan seminer sayısının bire indirilmesi ve seminer yazımındaki farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla bilim dalları arasında ortak bir seminer formatının belirlenmesi gerektiği şeklindedir.

Öğretim üyelerine ilişkin çözüm önerileri

Katılımcıların öğretim üyelerine ilişkin yaşadığı problemler hakkında ifade ettiği çözüm önerileri şu şekildedir:

"... bazı hocalarımızın günceli takip etmesi, bilgilerini güncellemesi ve kendini geliştirmesi gerektiğine inanıyorum." (Y7)

"... hocaların web sayfalarındaki bilgiler güncel olmalı ve sisteme bilgilerini girmeleri sağlanmalıdır." (P2)

Diğer problemlere ilişkin çözüm önerileri

Katılımcıların ders döneminde yaşadığı diğer problemlere ilişkin çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir:

"... tüm doktora süreci için bir tanıtım kitapçığı hazırlanmalı. Sırasıyla hangi aşamalar izleniyor, hangi ders alınıyor, seminerde neler yapılmalı, yeterlikte neler yapılmalı... gibi konuları öğrenci en başından beri bilmeli." (P2)

“... bence ülkemizde doktora eğitiminde bir standart yok. Bazı üniversitelerde ders dönemi bir yıl iken bazılarında iki yıl. Bence doktora ve yüksek lisans dâhil bunların bir standarda kavuşturulması lazım.” (R3)

“... kongre ve benzeri toplantılara katılmada öğretmenlere de birtakım teşvikler sağlanması iyi olurdu :)” (P3)

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalındaki doktora öğrencilerinin, doktora eğitimi yeterli sınavı döneminde karşılaştıkları problemler nelerdir” şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt probleme ilişkin toplanan verilerden elde edilen bulgular Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4

Katılımcıların Yeterlik Sınavı Döneminde Karşılaştıkları Problemler

Temalar	Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar	n	
Hazırlık Dönemine İlişkin Problemler	Hazırlık Süreci	Alanın çok geniş olması	P2, P3, P4, R7, Y8	21	
		Çalışılanları sonradan unutma	Y10, P2		
		Kitaplardaki hatalar	P2		
		Yorucu olması	P2, P3, R5		
		Alanın özünden uzaklaştırması	P3, Y8		
		Stres kaynağı olması	P3, R5, R6, R7, Y5, Y8		
Sınava İlişkin Problemler	Danışman Desteği	Jüriye göre hazırlanma	P3, Y8	5	
		Yönlendirme eksikliği	P2, P3, R5, Y8, Y10		
	Sınav Tarihi	Geç belirlenmesi	P2	1	
		Sınav Soruları	Alana dağılımın dengesiz olması	P2, Y7	6
			Alınan derslerle ilgili olmaması	P2	
			Soru içeriğinin belirsizliği	P4	
Sayılarının az olması	Y7				
Sınav Süresi	Zorluk düzeyinin değişken olması	Y11	2		
	Kalan süreyi öğrenememe	P2			
İzleyen Öğretim Üyeleri	Kısa olması	Y10	1		
	Konsantrasyonu bozmaları	P2		1	
	Belirlemede söz hakkı olmaması	Y9		1	
Sınav Jürisi	Öznel olması	Y7	1		
Sınav Değerlendirmesi	Problem yok	Y5	1		
Problem Yok				1	

Tablo 4’de görüldüğü gibi, katılımcıların yeterlik döneminde karşılaştıkları problemler hazırlık dönemine ve sınava ilişkin olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Hazırlık döneminde yaşanan problemler çalışma alanının geniş olması, sürecin stresli ve yorucu olması, süreçteki yönlendirme eksikliği gibi problemler iken; sınava ilişkin problemler ise, soruların alana dağılımının dengeli olmaması, zorluk düzeyinin değişken olması, alınan derslerle ilişkili olmaması, sınav süresinin kısa, sınav değerlendirmesinin ise öznel olması gibi problemlerdir. Bu dönemde yaşanan problemlerin hazırlık dönemine ilişkin problemler (n=26) temasında yoğunlaştığı görülmektedir.

Hazırlık dönemine ilişkin problemler

Katılımcıların yeterlik sınavına hazırlık sürecinde karşılaştığı problemlere ilişkin görüşleri şu şekilde sıralanabilir.

“Alan çok geniş ve çalışacak kitaplar çok fazla olduğu için çalışma süresi yetersiz kalıyor. Çok fazla sayıda kitaptan çok fazla konuya çalıştığım için çalıştıklarımın pek çoğu aklımda kalmadı.” (P2)

“Hazırlık döneminin kendisi zaten yeterince stresli ve yorucu.” (R5)

“Çalışacak konuların çokluğu, gündemin sık sık değişmesi ve hocaların beklentilerine göre cevaplar... çok yorucu ve yıpratıcı bir süreç. ... Öğrenciler jüri üyesi kimse ona göre çalışmaya yönlendiriliyor. Bu da aslında sınavı araç olmaktan çıkarıp amaç haline getirebiliyor.” (Y8)

Bazı katılımcıların süreçteki danışman desteği kaynaklı yaşadığı problemlere ilişkin görüşleri şu şekilde sıralanabilir:

“Yeterlik döneminde belli aralıklarla bölüm hocalarının katkısının alınacağı toplantılar düzenlenebilir. Süreçte sadece danışmanın katkısı kısıtlı olabiliyor.” (Y8)

“Yeterlik süreci danışmanı hiç ilgilendirmeyen öğrencinin kendi kendine başa çıkması gereken bir süreç değil.” (Y10)

Katılımcıların yeterlik sınavına hazırlık dönemine ilişkin problemleri incelendiğinde, katılımcıların; çalışılması gereken alanın çok geniş olması ve bu sebeple yeterli hazırlığın yapılamaması, sürecin stresli ve yorucu bir süreç olması ve zaman zaman danışmanların öğrencilere yeterince destek sağlamamaları gibi problemler yaşadığı görülmektedir.

Sınava ilişkin problemler

Katılımcıların yeterlik sınavlarının kendisine ilişkin karşılaştığı problemlere yönelik görüşleri şu şekildedir:

"Sınavda sorulan sorular genellikle alanın bir bölümüne yönelikti fakat bununla ilgili bir doktora dersi hiç almamıştık." (P2)

"Türkiye gibi ülkelerde mülakat, sözlü tarzı durumların çok iyi yürütüleceğine inanmıyorum. İnsanlar yeterlikte kendi kafalarından geçen cevabı bekliyorlar. Yeterlikte soru sayısı arttırılarak alan hâkimiyeti tam olarak sağlanabilir." (Y7)

"Yeterlik sınavı sözlü aşamasında öğrencilere sorulan soruların zorluk düzeyi denk olmayabiliyor. Soruların zorluğu kişiden kişiye ve dönemden döneme farklılaşabiliyor." (Y11)

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi "İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalındaki doktora öğrencilerinin, doktora eğitimi yeterlik sınavı döneminde karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm önerileri nelerdir" şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt probleme ilişkin toplanan verilerden elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Katılımcıların Yeterlik Sınavı Döneminde Karşılaştıkları Problemlere İlişkin Çözüm Önerileri

Temalar	Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar	n
Hazırlık Dönemine İlişkin Öneriler	Hazırlık Süreci	Uzmanlaşmaya katkı sağlamalı	P2	4
		Alt başlıklar halinde aşama aşama sınav	R7	
		Jüriye göre hazırlanmamak için sınavın kapsamı belirlenmeli	Y8	
		Unutmayı engellemek için sınavın kapsamı belirlenmeli	P2	
	Danışman Desteği	Süreçte yönlendirici olmalı	R5, Y10	4
		Belirli aralıklarla toplantılar yapılmalı Diğer öğretim üyelerinin de desteği alınmalı	Y8 Y8	
Stres	Planlı olmalı	P3	4	
	Danışman desteği olmalı	R5		
	Stres çözümsüz bir konu	R6, Y5		
Sınava İlişkin Öneriler	Sınav Tarihi	Ders döneminde belirlenmeli	P2	1
	Sınav Soruları	Sınavın kapsamı belirlenmeli	P2, P3, P4, R7, Y10	8
		Ders içerikleri ile ilgili olmalı	P2	
		Soruların içeriği anlaşılır olmalı	P4	
		Soru havuzundan kura ile seçilmeli	Y11	
	Sınav Süresi	Sınav salonunda saat olmalı	P2	2
Sorulara göre ayarlanmalı		P2		
Sınav Jürisi	Belirlemede öğrencinin de görüşü alınmalı	Y9	1	
Sınav Değerlendirmesi	Önceden hazırlanan bir rubrik ile yapılmalı	Y7	1	

Tablo 5'te görüldüğü gibi katılımcıların yeterlik sınavı döneminde karşılaştığı problemler hazırlık dönemine ilişkin ve sınavın kendisine ilişkin problemler olmak üzere iki temada gruplanmıştır. Katılımcıların bu problemlere önerdiği çözüm önerileri şu şekilde incelenebilir.

Hazırlık dönemine ilişkin öneriler

Katılımcıların yeterlik sınavı hazırlık döneminde karşılaştıkları problemlere istinaden önerdikleri çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir:

"Yeterlik alanları sınırlandırılabilir. Mesela kişi belli bir danışma yaklaşımını tercih etmişse ağırlıklı olarak o konuda yeterliğine bakılabilir. Ya da alanın temel başlıkları (Danışmanlık, Meslek, Rehberlik, Bilimsel Araştırma vb.) için alt konular belirlenip bu konularda yeterlik ölçülebilir." (R7)

"Danışmanlar daha çok vakit ayırmalıdır öğrencilere. Yeterlik süreci danışmanı hiç ilgilendirmeyen, öğrencinin kendi kendine başa çıkması gereken bir süreç değil." (Y10)

"Yeterlik sınavı öğrenciyi yönlendirici ve uzmanlaştırıcı olabilir. Yeterlikte temel konulardan herkese sorular sorulur fakat ayrıca öğrencinin uzmanlaşmak istediği konuya ilişkin daha detaylı

sorular sorulur. Ve bu sorular kişinin uzmanlaşmak istediği alana göre değişiklik gösterebilir.” (P2)

Sınava ilişkin öneriler

Katılımcıların sınava ilişkin karşılaştığı problemler hakkındaki çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir:

“Alanın çerçevesi iyi çizilmeli ve soru içerikleri anlaşılır olmalıdır.” (P4)

“Yeterlik sınavından önce konulara göre soru havuzu oluşturulup, yeterlik sırasında kura ile bu havuzdan sorular çekilerek öğrenciye sorulabilir.” (Y11)

“Bence sözlü sınavlar için önceden hazırlanan bir rubriğin kullanılması lazım. Bu rubrik her hoca tarafından ayrı ayrı puanlanıp, son aşamada ortak bir puan oluşturulabilir. Alan geniş olduğundan bir sınırlama yapılması da iyi olur.” (Y7)

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi “İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalındaki doktora öğrencilerinin, doktora eğitimi tez döneminde karşılaştıkları problemler nelerdir” şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt probleme ilişkin toplanan verilerden elde edilen bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6
Katılımcıların Tez Döneminde Karşılaştıkları Problemler

Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar	n
Danışmana İlişkin Problemler	Konu belirlemede aşırı yönlendirme Yetersiz destek	P3 Y11	2
Yazım Sürecine İlişkin Problemler	Tez konusu belirleme zorluğu Tez döneminin yorucu ve stresli olması TİK toplantılarının aynı gün olması Toplanmalar arası süre yetersizliği Kaynaklara ulaşamama	P3, Y8 R6 Y11 Y10 R7, Y10	7
Uygulamaya İlişkin Problemler	İzin problemi Resmi verilere ulaşma Ekonomik destek yetersizliği	P3, R7 Y8 Y10	4
Tez Savunma Sürecine İlişkin Problemler	Jüri belirlemede söz hakkı olmaması	Y9	1
Diğer Problemler	Siyasi belirsizlikler Öğrenci taleplerinin önemsenmemesi	Y7 Y11	2
Problem yok	Problem yok	Y7	1

Tablo 6’da görüldüğü gibi katılımcıların tez döneminde karşılaştıkları problemler beş kategori altında toplanmıştır. Bu dönemde karşılaşılan problemlerin yazım sürecine ilişkin problemler (n=7) kategorisi altında yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca tez döneminde herhangi bir problemle karşılaşmadığını ifade eden bir katılımcı olmuştur.

Danışmana ilişkin problemler

Tez döneminde danışman kaynaklı yaşanan problemlere ilişkin katılımcı görüşü şu şekildedir:

“Tez konusu belirleme çok önemli bir süreç gerçekten. Bu anlamda danışmanın kendi çalışma alanında çalışmaya zorlaması yanlış bir tutum.” (P4)

Yazım sürecine ilişkin problemler

Yazım sürecine ilişkin problemlere yönelik bazı katılımcı görüşleri şu şekilde sıralanabilir:

“Tez dönemi oldukça yorucu ve bazen de stresli bir süreç.” (R6)

“Araştırma alanıyla ilgili kaynakla büyük oranda İngilizce ve kütüphanede bulunmuyor. İngilizce orijinallerinin de fiyatı yüksek.” (R7)

“Tez önerisi ve tez izleme toplantılarında birkaç öğrencinin arka arkaya konulması, sürecin mecburen hızlı yürütülmesine ve istenilen katkıyı alamamıza sebep oluyor.” (Y11)

Uygulamaya yönelik problemler

Katılımcıların uygulama sürecinde yaşadıkları problemlere ilişkin görüşleri şu şekilde sıralanabilir:

"Bürokratik işlemlerin uzaması gibi bir durum olabiliyor. Araştırmayı yapmak için etik kuruldan ve uygulama yapılacak yerden yazılı izinler gerekiyor. Bu süreç en az bir ay sürüyor." (R7)

"Ulaşmak istediğimiz verilere resmi izin alınırken sıkıntı yaşıyoruz ve süreç oldukça uzuyor." (Y8)

Tez savunma sürecine yönelik problemler

Tez savunma sürecinde katılımcıların karşılaştığı problemlere ilişkin görüşler şu şekildedir:

"Tez savunma jüri üyelerinin belirlenmesinde öğrenci sürecin dışında tutulabiliyor." (Y9)

Diğer problemler

Katılımcıların tez döneminde karşılaştığı diğer problemlere yönelik görüşleri şu şekilde ifade edilebilir:

"Tez döneminde herhangi bir sorun yaşamadım ancak son dönemdeki siyasi belirsizlikler beni etkiledi." (Y7)

"Ayrıca genel olarak öğrenciden gelen talepler, lisansüstü yönetmeliğinde bulunan "Anabilim Dalının onayı ile" ifadesine takılıyor ve genellikle geri çevriliyor." (Y11)

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi "İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalındaki doktora öğrencilerinin, doktora eğitimi tez döneminde karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm önerileri nelerdir" şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt probleme ilişkin toplanan verilerden elde edilen bulgular Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7

Katılımcıların Tez Döneminde Karşılaştıkları Problemlere İlişkin Çözüm Önerileri

Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar	n
Tez Konusu Belirlemeye İlişkin Öneriler	Danışman ve bölüm hocalarının katkısı Daha uzun zaman tanınması	P3, Y8 P4	3
Toplantı Planlamasına İlişkin Öneriler	Toplanmalar arası sürenin uzatılması Öğrenci toplantılarının aynı güne yığılmaması	Y10 Y11	2
Jüri Belirlemeye İlişkin Öneriler	Öğrencinin görüşünün alınması	Y9, Y11	2
Yazım Sürecine İlişkin Öneriler	Kaynakların kütüphane tarafından temin edilmesi	R7	1
Uygulamaya İlişkin Öneriler	MEB ile uygulama ve veri paylaşımı anlaşmaları	R7, Y8	2
Diğer Öneriler	Kişi odaklı değil çözüm odaklı bakış açısı	Y11	1

Tablo 7'de görüldüğü gibi, katılımcıların tez döneminde karşılaştığı sorunlara ilişkin çeşitli önerileri bulunmaktadır. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

"... danışmanın ve bölümdeki diğer hocaların yeterliği, yardımcı olması, ortak akılla hareket etmek çok önemli. Bu anlamda genel olarak danışmanın yetersiz olduğu konularda bile her zaman yönlendirici olması gerektiğini söyleyebilirim." (P3)

"Öneri, tez izleme, yeterlik gibi süreçler zamana yayılarak, aynı gün içerisinde çok fazla kişi alınmayarak planlama sorunu çözülebilir." (Y11)

"Üniversite tez dönemine geçen her öğrenci için okul kütüphanesine basılı ya da e-kitap olarak alınmasını istedikleri eserleri sorabilir. Bu hem öğrencinin kaynak sorununu çözer, hem de kütüphaneyi zenginleştirir." (R7)

"Araştırma konusundaki kısıtlamalar Milli Eğitim ile anlaşmalar sağlanarak azaltılabilir.... Yapılan anlaşmalarla ulaşmak istenen verilere erişim kolaylaştırılabilir." (Y8)

"Olaylara kişi ya da sorun odaklı yaklaşmak yerine, çözüm odaklı yaklaşmak daha verimli sonuçlar verebilir." (Y11)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma ve Sonuç

Araştırma verilerinden hareketle elde edilen bulgular doğrultusunda İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümündeki doktora öğrencilerinin, öğrenimleri sırasında çeşitli sorunlarla karşılaştıkları anlaşılmıştır.

Katılımcıların ders dönemine ilişkin ifade ettikleri sorunların genellikle derslerin sayısı, seçimi, içeriği ve derslere devam konusunda yoğunlaştığı görülmektedir. Ders sayısı ve ders seçimi konusunda ifade edilen sorunlar genellikle öğrencilerin ders seçimi sürecinde tercih haklarının olmaması, seçmeli ders sayısının ve ders çeşitliliğinin yetersiz olduğu ve bilim dalı dışından ders seçimine izin verilmemesi ile ilgilidir. Kurnaz ve Alev (2009) tarafından yapılan çalışmada da, lisansüstü öğrencilerin ders seçimi konusunda dersin hocasını tanımama, enstitü kriterlerine uyma, bilgi eksikliği ve kredi doldurma gibi problemler yaşadığı ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra ders seçimi ve sayısına yönelik problem ifade eden öğrencilerin ağırlıklı olarak Eğitim Yönetimi bilim dalından olması da dikkat çekici bir sonuçtur. Ders seçimi konusunu problem olarak ifade eden öğrencilerin buldukları doktora dönemlerine bakıldığında; hem ders, hem yeterlik hem de tez dönemindeki öğrencilerin bulunması, söz konusu problemin dönemsel bir sorun olmadığı ve yıllar içinde farklı öğrenci gruplarının tekrar tekrar yaşadığı bir sorun olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin bu soruna yönelik çözüm önerileri ise genel olarak açılan ders sayısı ve seçmeli ders sayılarının arttırılması ve zorunlu ders sayısının azaltılması yönündedir. Açılan zorunlu ders sayısının azaltılması ve seçmeli ders sayısının artırılmasının, öğrencileri ders seçimi konusunda daha özgür kılacağı söylenebilir. Öte yandan bu önerinin işlevselliği, öncelikli olarak bölüm tarafından öğrencinin bir dönemde alması gereken ders sayısından daha fazla sayıda dersin açılmasına bağlıdır.

Katılımcıların ders dönemine ilişkin ifade ettiği diğer problem derslerin işlenişine ilişkindir. Bu konuda öğrencilerin en sık ifade ettiği problem bazı derslerin işlenişinin genellikle öğrenciler üzerinden gerçekleşmesi ve öğretim elemanının sürece olan katkısının sınırlı kalmasıdır. Bu durumu sorun olarak ifade eden katılımcıların (P1, P2, P3, Y11) aynı zamanda bazı derslerin niteliğinin düşük olması (P2), sürece öğretim elemanı katkısının sınırlı olması (P3, Y11), ders sunularının özensiz olması (P3) gibi problemler de ifade etmiş olmaları, derslerin ağırlıklı olarak öğrenciler üzerinden işlenmesinin başka sorunlarla da ilişkili olabileceği yönünde yorumlanabilir. Öğrencilerin bu soruna ilişkin çözüm önerileri ise, süreçte hem öğrenci hem de öğretim elemanının aktif olması gerektiği, ders süresinin etkili kullanılması gerektiği ve derslerin uygulama ve sorgulamaya dönük olması yönündedir. Alanyazında da öğrenci ve öğretim elemanının aktif ve etkileşimli şekilde sürece katkıda bulunmasının, öğrencilerin öğrenmeye ilişkin problemlerini giderebileceği ifade edilmektedir (Fook ve Sidhu, 2015). Ayrıca programın niteliği, ilgi çekici ve öğrenci açısından anlamlı öğrenme etkinliklerinde bulunma, öğrencilerin doktora programına devamı ile ilişkili faktörlerdendir (Rockinson-Szapkiw, Spaulding ve Spaulding, 2016). Bu bağlamda öğrencilerin doktora sürecindeki öğretim faaliyetlerini ve akademik etkinlikleri düşük nitelikli olarak algılaması, öğrencilerin doktora eğitimlerini tamamlamalarına olumsuz etkide bulunabileceği düşünülebilir.

Ders dönemine ilişkin olarak katılımcıların sıklıkla ifade ettiği bir diğer sorun derslere devam konusundadır. Derslere devam konusunda 4 katılımcı (P2, R3, R4, Y9) ulaşım sorunuyla karşılaştığını, 2 katılımcı ise ekonomik sorunla karşılaştığını (P2, R3) ifade etmiştir. Özellikle lisansüstü eğitim sırasında başka bir şehirde ikamet eden öğrencilerin, derse katılım konusunda sıkıntılar yaşamaları olağandır. Nayır (2011) da, Eğitim Bilimleri alanında lisansüstü öğrenim gören müfettiş, okul yöneticisi ve öğretmenlerin derslerin mesai saati içinde olması sebebiyle derslere devam konusunda problem yaşadıklarını ifade etmiştir. Özmen ve Aydın Güç (2013) ise, öğrencilerin, yaşadıkları ulaşım sorunu ile kendi kişisel ihtiyaçlarından fedakârlıkta bulunarak baş etmeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Bununla birlikte ulaşım sorununun ekonomik sorunları da beraberinde getirdiği söylenebilir. Özellikle doktora eğitimi için herhangi bir ödenek veya destek almayan öğrencilerin bu sorunları katılmak zorunda oldukları ders sayısı ve farklı bir şehirde kalmak zorunda oldukları gün sayısı arttıkça katlanarak büyümektedir. Bununla birlikte farklı bir şehirde çalışan kişiler, bu sorunların yanında bir de işyerinden izin alma sıkıntısı yaşamaktadırlar. Tüm bu sorunlar birleştiğinde ise öğrenciler çözümü doktora eğitimini yarıda bırakmada bulabilmektedirler. Pauley, Cunningham ve Toth (1999) da maddi desteklerin doktora eğitimini tamamlama konusunda etkili olduğunu ifade etmiştir.

Öğrencilerin bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri ise, mümkün olduğu durumlarda bazı haftalarda derslerin çevrimiçi yapılması, yasal düzenlemeler ile doktora yapan öğretmenlere izin verilmesinin sağlanması, okul yöneticilerinin ders programı konusunda doktora yapan öğretmenlere kolaylık sağlaması ve doktora eğitimi sırasında oluşan ekonomik giderlere devlet katkısının sağlanmasıdır. Özellikle doktora yapan öğretmenlere sağlanacak bu desteklerle hem doktora yapan öğretmenlerin sorunlarının bir nebze hafifleyeceği hem de doktora yapmayanların teşvik edilmesinin sağlanabileceği söylenebilir. Özellikle konuya ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması halinde bu durumun uzun vadede mevcut öğretmenlerin mesleki gelişimini sağlaması ve toplumsal düzeyde bir etki yaratması açısından da faydalı olacağı söylenebilir. Ayrıca ders niteliğini düşürmemesi ve ders içeriğine uygun olması koşuluyla bazı haftalarda derslerin bilgisayar ortamında çevrimiçi olarak yapılmasının doktora öğrencilerinin bu sorunlarını azaltacağı söylenebilir. Bununla birlikte çevrimiçi uzaktan eğitimde de öğrencilerin teknolojik hazırbulunuşluklarının eksikliği ve teknik alt yapıdaki beklenmeyen sorunlar nedeniyle sorunlar yaşandığı bilinmektedir (Motteram ve Forrester, 2005).

Ders döneminde karşılaşılan diğer bir sorun danışman öğretim üyesinin seçimi ve danışmandan alınan desteğe ilişkindir. Danışman seçimi konusunda dört katılımcı (Y1, Y3, Y10, Y11) danışman seçim süreci ve yöntemini yanlış bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda problemle karşılaştıklarını ifade eden dört katılımcının da EY Bilim Dalından olması ve diğer bilim dallarından öğrencinin olmaması, söz konusu durumun tüm bölümde değil sadece bir bilim dalında yaşandığı şeklinde yorumlanabilir. Bu konuda görüş bildiren katılımcılar, danışman seçiminin kura yöntemi ile gerçekleştiğini, öğrenci görüşlerinin süreçte önemsenmediği ve sürecin demokratik olmadığı yorumlarını yapmışlardır. Katılımcıların bu soruna yönelik çözüm önerisi ise, sürecin akademik kaygılarla ve demokratik yöntemlerle yürütülmesi ve öğrencilere söz hakkı verilmesi yönündedir.

Doktora tez danışmanı ile öğrencinin en az dört yıl çalışacağı göz önünde bulundurulduğunda, sürecin doğrudan taraflarından biri olan öğrencinin görüşlerinin alınmaması veya önemsenmemesi, öğrencilerin pek çok konuda sorunlar yaşamasına sebep olabilir. Danışmanın birey tarafından seçilmesi öğrencinin akademik verimini de etkilemektedir (Sayan ve Aksu, 2005). Bununla birlikte danışman belirleme süreci en az iki boyutlu bir süreçtir. En az dört yıl süreyle birlikte çalışacağı öğrencinin belirlenmesinde öğretim elemanlarının da görüşlerinin alınmaması, sorunu sadece bir öğrenci sorunu olmaktan çıkarıp öğretim elemanları için de bir soruna dönüştürecektir. Bu sorunun oluşmasında bilim dalı yönetiminin kararlarının ve yasal düzenlemelerin etkili olduğu yorumu yapılabilir. Zira tez danışmanının belirlenmesi hususu İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (2016) 26. maddesinde karara bağlanmış, bu maddede öğrenci ve öğretim elemanlarının tercihlerine ilişkin herhangi bir atıf yapılmamış, anabilim dalı ve yönetim kurulu onayının esas olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte danışman seçim sürecini problem olarak gören dört katılımcıdan sadece birinin (Y11) danışmanından yeterince destek alamadığını ifade etmesi, seçim sürecinin her zaman olumsuz sonuçlar doğurmayabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların eğitim süresince danışmanlardan alınan desteği yetersiz bulmaları ise danışmanlara ilişkin diğer bir problemdir. Hem ders, hem yeterlik ve hem de tez dönemindeki öğrenciler danışmanından süreçte yeterince destek alamadığını ifade etmiştir. Danışman desteği yetersizliğinin sebepleri farklı olabilese de, öğrenciler açısından memnuniyetsizlik, doktora sürecindeki çalışmaların uzaması ve doktora eğitimi zamanında bitirememesi gibi sonuçları olabilmektedir (Harman, 2003; Pyhäntö, Peltonen, Rautio, Haverinen, Laatikainen, Vekkaila, 2016). Ayrıca düşük öğrenci memnuniyetinin öğrencilerinin kariyer planlarını etkilediği ve özellikle araştırma/akademik kariyer seçimlerine yönelik olumsuz etkiye sahip olduğu söylenebilir (Harman, 2003).

Katılımcıların yeterlik sınavı döneminde karşılaştıkları sorunların genellikle sınava hazırlık sürecinde yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sorunlar arasında hazırlık döneminde yaşanan stres, yorgunluk, süreçteki yönlendirme eksikliği ve sınav kapsamının çok geniş olması en sık ifade edilenlerdir. Ayrıca RPD Bilim Dalındaki tüm katılımcıların süreçteki strese vurgu yapması ise dikkat çekicidir. Katılımcıların söz konusu süreçte yaşanan strese yönelik çözüm önerileri ise hazırlık sürecinde planlı olma, danışman desteğini alma ve diğer öğretim üyelerinin desteğini almaktır. Bununla birlikte iki katılımcı (R6, Y5) ise süreçteki stresin çözümsüz bir konu olduğunu ifade etmiştir. Sınav kapsamının geniş olmasına ilişkin olarak ise beş katılımcı (P2, P3, P4, R7, Y10) sınavın kapsamının sınavdan önce belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca EPÖ bilim dalındaki

tüm katılımcıların bu öneriyi sunmaları dikkat çekicidir. Alanyazında ise stresin öğrencilerin programı bırakmalarına neden olan önemli değişkenlerden biri olduğu belirtilmektedir (Jairam, Kahl Jr., 2012).

Doktora eğitimi tez döneminde karşılaşılan sorunların ise genellikle tez yazım sürecinde ve tez uygulaması sürecinde yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu döneme ilişkin olarak katılımcılar; tez konusu belirleme, çalışmalarına ilişkin kaynaklara ulaşamama, uygulama izni almanın uzun sürmesi ve resmi verilere ulaşma gibi konularda problemler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Tez dönemine ilişkin benzer sonuçlar İpek Akbulut vd. (2013) tarafından da ifade edilmiştir. Bu problemlere çözüm olarak ise, tez konusu belirlemede danışman ve diğer öğretim üyelerinin katkısının alınması, tez ile ilgili ihtiyaç duyulan kaynakların kütüphane tarafından temin edilmesi ve uygulama sürecini hızlandırmak amacıyla MEB ile anlaşmalar yapılması önerilmiştir. Özellikle tez çalışmasında kullanılacak yabancı kaynaklara erişimin zor olması ve öğrencilere maddi bir külfet getirmesi sebebiyle, üniversitelerin kütüphaneleri üzerinden doktora öğrencilerine kaynaklara ulaşma konusunda destek vermesi beklenebilir.

Öneriler

Araştırma bulgularından hareketle öğrencilerin süreç içinde yaşadığı sorunların giderilmesi ve sürecin iyileştirilmesi amacıyla şu önerilerde bulunulabilir:

1. Seçmeli ders sayısı ve dönemlik açılan ders sayısı arttırılarak öğrencilere ders seçim sürecinde "seçme hakkı" verilmelidir.
2. Öğrencilerin farklı bilim dalı veya başka üniversitelerden ders almaları engellenmemelidir.
3. Derslerin işlenişinde hem öğrencilerin hem de öğretim üyesinin aktif olmasına özen gösterilmelidir.
4. İçeriği uygun olan derslerin, dersin niteliğini düşürmeden çevrimiçi olarak işlenebilmesi için planlama yapılmalıdır.
5. Derslerin değerlendirme sürecinde, değerlendirme kriterlerinin dersin kazanımları doğrultusunda belirlenmesine özen gösterilmelidir.
6. Öğretim üyelerinin web sayfalarındaki çalışmalarına ilişkin bilgileri güncel tutması sağlanmalıdır.
7. Kura yöntemi ile tez danışmanı seçim süreci yerine karşılıklı akademik kaygıları ön plana alan bir seçim sistemi uygulanmalıdır.
8. Öğrencilere seminer hazırlama sürecinde yol gösterebilecek bir seminer format(lar)ı belirlenmelidir.
9. Doktora eğitimine ilişkin aşamaları detaylı olarak anlatan bir doktora eğitim kitapçığı / kataloğu oluşturulmalıdır.
10. Yeterlik sınavına hazırlık döneminde öğrenciye danışmanı tarafından gerekli yönlendirmeler yapılmalı, süreçte öğrenci yalnız bırakılmamalıdır.
11. Yeterlik sınavının konu bağlamında kapsamı belirlenmeli ve öğrenciler tarafından bilinmesi sağlanmalıdır.
12. Tez konusu belirleme sürecinde danışman ve diğer öğretim üyelerinin de katkısı alınmalıdır.
13. Tez döneminde öğrencilerin ulaşamadığı akademik kaynaklar enstitü ve kütüphane aracılığıyla temin edilmelidir.
14. Tez önerisi ve tez izleme komitesi toplantıları süreçten alınan katkıyı kısıtlamamak adına gün içinde sıkışık bir takvimde planlanmamalıdır.
15. Uygulama izni alım sürecinin hızlandırılması amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı ve İl Millî Eğitim Müdürlüğü düzeyinde yapılan çalışmalar yeniden değerlendirilmelidir.
16. Bu araştırma İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü ile sınırlıdır. Süreçte yaşanan sıkıntıları daha derinlemesine inceleyebilmek amacıyla farklı Ana Bilim Dalları ve üniversitelerde benzer çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (16. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çetinsaya, G. (2014). *Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Ezebilo, E. E. (2012). Challenges in post graduate studies: Assessments by doctoral students in Swedish university. *Higher Education Studies*, 2(4), 49-57.
- Fook, C. Y., & Sidhu, G. K. (2015). Investigating learning challenges faced by students in higher education. *Social and Behavioral Sciences*, 186(2015), 604-612.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education* (6. Baskı). New York: McGraw-Hill International Edition.
- Harman, G. (2003). PhD student satisfaction with course experience and supervision in two Australian Research-intensive Universities, *Prometheus*, 21(3), 312-333.
- İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği, (2016). *T.C. Resmi Gazete*. 29681. 11 Nisan 2016.
- İpek Akbulut, H., Şahin, Ç., & Çepni, S. (2013). Doktora tez sürecinde karşılan problemlerin belirlenmesi: Eğitim fakültesi örneği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 50-69.
- Jairam, D. & Kahl Jr., D. H. (2012). Navigating the doctoral experience: The role of social support in successful degree completion. *International Journal of Doctoral Studies*, 7, 311-329.
- Karaman, S. ve Bakırcı, F. (2010). Türkiye'de lisansüstü eğitim: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 94-114.
- Kaya, S., Sezgin, G., & Kavcar, N. (2005). Eğitim bilimleri enstitüsünde lisansüstü eğitimin öğrenci ve öğretim üyesi açısından değerlendirilmesi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 321-326.
- Korkut, M., Muştan, T., & Yalçınkaya, M. (1999). Araştırma görevlilerinin sorunları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 5(1), 19-36.
- Kurnaz, M. A., & Alev, N. (2009). İlköğretim ve ortaöğretim lisansüstü öğrencilerinin ders seçimi yaklaşımları ve ilgili sorunları. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*,6(3), 28-52.
- Kutluca Canbulat, A. N., & Çakmak, E. (2007). Eğitim fakültesi lisans son sınıf öğrencilerinin lisansüstü eğitime ilişkin görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu içinde*,(145-151). Eskişehir: Eser Ofset Basım-Yayım.
- Meydan, G. (1994). *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne kayıtlı lisansüstü öğrencilerin sorunları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Motteram, G. & Forrester, G. (2005). Becoming an online distance learner: What can be learned from students' experiences of induction to distance programmes?, *Distance Education*, 26(3), 281-298.
- Nayır, F. (2011). Eğitim bilimleri alanında lisansüstü öğrenim görmekte olan müfettiş, okul yöneticisi ve öğretmenlerin sorunları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 44(2), 199-222.
- Özmen, Z. M., & Aydın Güç, F. (2013). Doktora eğitimi ile ilgili yaşanan zorluklar ve baş etme stratejileri: Durum çalışması. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 3(3), 214-219.
- Pauley, R., Cunningham, M., & Toth, P. (1999). Doctoral student attrition and retention: A study of non-traditional Ed.D. program. *J. College Student Retention*, 1(3), 225-238.
- Pyhältö, K., Peltonen, J., Rautio, P., Haverinen, K., Laatikainen, M. & Vekkaila, J. (2016). Summary report on doctoral experience in UniOGS Graduate School at the University of Oulu. Tapmere: Juvenes Print.
- Pyhältö, K., Toom, A., Stubb, J., & Lonka, K. (2012). Challenges of becoming a scholar: A study of doctoral students' problems and well-being. *International Scholarly Research Network*. (2012), 1-12.

- Rockinson-Szapkiw, A. J., Spaulding, L. S. & Spaulding, M. T. (2016). Identifying significant integration and institutional factors that predict online doctoral persistence, *The Internet and Higher Education*, 31, 101-112.
- Sayan, Y., & Aksu, H. H. (2005). Akademik personel olmadan lisansüstü eğitim yapan bireylerin karşılaştıkları sorunlar üzerine nitel çalışma: Dokuz Eylül Üniversitesi – Balıkesir Üniversitesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 59-66.
- Türkiye Bilimler Akademisi, (2006). *Türkiye’de doktora eğitiminin durumu üzerine görüşler*. Ankara: TÜBA.
- Tuzcu, G. (2003). Lisansüstü öğretim için yurtdışına öğrenci göndermenin planlanması. *Milli Eğitim Dergisi*, (160), 314-339.
- Ünal, Ç., & İlter, İ. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının lisansüstü eğitime olan tutumları (Fırat, Erzincan ve İnönü Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ABD Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 1-18.
- Van Hout, H. (1991, Ekim). *A casual model for assessing problems of Dutch research assistants (PhD-Students)*. Paper Presented at the Annual Meeting of the Association for the Study of Higher Education, Boston.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemler* (9. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yin, R.K. (2003). *Case study research: Design and methods* (3. Baskı). Sage: California, USA.
- Yükseköğretim Kanunu, (1981). *T.C. Resmi Gazete*. 17506. 6 Kasım 1981.
- Yüksek Öğretim Kurumu. (2018). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.

İletişim/Correspondence

Arş. Gör. Onur BALI
onur.bali@inonu.edu.tr